

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ XXI СТОЛІТТЯ

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

2021 р.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ХХІ СТОЛІТТЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ХХІ СТОЛІТТЯ

2021

УДК 37.01(082)«20»А43

*Друкується за рішенням Вченої ради факультет педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*

Редакційна колегія:

Олефіренко Т.О., кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Матвієнко О.В., доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Шевнюк О.Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М.П. Драгоманова.

Цветкова Г.Г., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості НПУ імені М.П. Драгоманова.

Митник О.Я., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Страшко С.В., кандидат біологічних наук, професор, завідувач кафедри медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя та здоров'я НПУ імені М.П. Драгоманова.

Лапченко І.О., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Коханко О.Г., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання НПУ імені М.П. Драгоманова.

Актуальні проблеми освіти XXI століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції (14 травня 2021 року): збірник тез. — Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. — 126 с.

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти «Актуальні проблеми освіти XXI століття». Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, викладачів, студентів.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021

© Автори статей, 2021

ЗМІСТ

1. EDUKACJA INKLUZYWNA W WYBRANYCH UCZELNIACH KATOLICKICH W POLSCE ([Witold Janoch, Katarzyna Zielińska-Król](#))
2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ([Аханова Алла Володимирівна,](#))
3. ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЛЬТИМЕДІА НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ([Галіченко Юлія Вікторівна](#))
4. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ([Іонов Владислав Юрійович, Шеремет Інеса Володимирівна](#))
5. ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ([Карпенко Наталія Володимирівна](#))
6. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ ([Кваша Валентина Анатоліївна, Челнокова Марія Сергіївна](#))
7. ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО УРОКІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ([Кравчук Алла Олександрівна, Григоренко Вікторія Євгеніївна](#))

8. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ [\(Куцин Анастасія Василівна\)](#)
9. ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРТЦВА В НУШ [\(Матющенко Вікторія Володимирівна\)](#)
10. МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ [\(Мащенко Юлія Миколаївна, Тесленко Тетяна Василівна\)](#)
11. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МОТИВАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ [\(Мішустіна Владислава Сергіївна, Мехед Ольга Борисівна\)](#)
12. ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ МІЖ БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ТА ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ [\(Петровська Вікторія Олегівна\)](#)
13. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ [\(Прядко Богдан Васильович\)](#)
14. ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ [\(Рарога Є.Ю., Коннов О. Ф\)](#)
15. ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ РОДИННИХ ЦІННОСТЕЙ [\(Сахарчук Дарина Валентинівна\)](#)
16. ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК «LEGO» В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ [\(Селюк Ганна Олександрівна, Лук'янченко Ольга Миколаївна\)](#)
17. ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ [\(Тесленко Тетяна Василівна\)](#)

18. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ [\(Янковська Інна Миколаївна, Ткач Тетяна Олегівна\)](#)
19. ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ 1-ГО КЛАСУ НА УРОКАХ ЯДС В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ [\(Толочик Олена Василівна, Васютіна Тетяна Миколаївна\)](#)
20. ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА [\(Туркот Тетяна Іванівна\)](#)
21. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ОЛІМПІАДИ З МАТЕМАТИКИ [\(Уварова Яна Олександрівна, Чайченко Валентина Федорівна\)](#)
22. СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ЗОРУ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ [\(Халепа Юлія Ігорівна, Шеремет Інеса Володимирівна\)](#)
23. ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩА ЗДІБНІСТЬ ПЕДАГОГА [\(Шкарбань Анна Володимирівна, Тесленко Тетяна Василівна\)](#)
24. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА [\(Щербатюк Анастасія Дмитрівна, Тесленко Тетяна Василівна\)](#)
25. ПРОБЛЕМНІ ЗАВДАННЯ УРОКУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ [\(Ядчишина Діана Сергіївна, Тесленко Тетяна Василівна\)](#)

**EDUKACJA INKLUZYWNA W WYBRANYCH UCZELNIACH
KATOLICKICH W POLSCE**

*Ks. dr hab. Witold Janocha, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
wjanocha@kul.pl*

*Dr Katarzyna Zielińska-Król
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
kzielinska@wp.pl*

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych stała się wyznacznikiem i wskazówką dla wielu środowisk jak włączać osoby niepełnosprawne w życie społeczne. W Polsce duże znaczenie w w przestrzeni publicznej ogrywa kościół katolicki, od wieków wspierający najbiedniejszych i potrzebujących w tym osoby z niepełnosprawnością. Prowadzone przez autorów badania wskazują, że duchowieństwo w znacznej mierze nie jest przygotowane do pracy z osobami niepełnosprawnymi, co z kolei powoduje zaburzenia w kontaktach, niezrozumienie sytuacji osób niepełnosprawnych, unikanie i brak współpracy.

W ramach swoich badań autorzy niniejszego wystąpienia dokonali analizy programów studiów na wybranych uczelniach katolickich w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem seminariów duchownych, w celu określenia na ile „ratio studiorum” zawiera elementy programowe przygotowujące przyszłych księży do pracy z osobami niepełnosprawnymi. W toku prowadzonych badań zdiagnozowano jakie działania podejmują katolickie uczelnie w Polsce aby przygotować studentów, przyszłych duszpasterzy do pracy z osobami niepełnosprawnymi. I tak większości uczelni studenci mogą brać udział w spotkaniach grup charytatywnych, które jako jedno z zadań stawiają sobie kontakt i wspieranie osób z niepełnosprawnością. Grupy charytatywne nastawione są jednak przede wszystkim na udzielanie pomocy osobom niepełnosprawnym, w mniejszym stopniu próbują je aktywizować.

Inną ważną działalnością jaką proponują uczelnie swoim studentom, to praktyki w ośrodkach dla osób niepełnosprawnych, placówkach opiekuńczych,

rehabilitacyjnych czy szpitalach. W każdym z analizowanych programów studiów zawarte są obowiązkowe praktyki, które mają za zadanie przygotować studentów do przyszłej pracy już w kontakcie z osobami niepełnosprawnymi.

Analizując programy studiów autorzy wykazali, iż jedynie w kilku uczelniach w Polsce proponowane są przedmioty bezpośrednio poruszające temat niepełnosprawności, takie jak pedagogika specjalna. Brak podstawy teoretycznej u studentów, owocuje brakiem znajomości problematyki i niewiedzą jak włączać osoby niepełnosprawne do aktywnego udziału w życiu wspólnoty parafialnej.

W toku prowadzonych badań wśród absolwentów uczelni (księży katolickich) okazało się, że na poziomie deklaratywnym osoby niepełnosprawne wywołują wśród duchownych poczucie potrzeby niesienia pomocy oraz współczucie dla nich. Jeśli chodzi o komponent poznawczy, to zdiagnozowana została potrzeba zwiększania przygotowania duchownych do pełnienia posługi na rzecz osób niepełnosprawnych. Ponad połowa duchownych (58,6%) ma poczucie dobrego przygotowania do posługi osobom niepełnosprawnym. Jednocześnie z deklaracji duchownych wynika, że przygotowanie do takiej pracy na studiach dotyczyło 55%, przy czym nie obejmowało wszystkich rodzajów niepełnosprawności, a co za tym idzie nie dawało pełnego przygotowania do odpowiedniej posługi.

Zachowanie księży wobec osób niepełnosprawnych jawi się jako zachowanie nieregularnego kontaktu z tą grupą parafian oraz umożliwianie im aktywnego udziału w życiu wspólnoty parafialnej a tym samym integrację społeczną z ogółem parafian. Tymczasem co czwarty duchowny uważa, że lepszym rozwiązaniem byłoby uczestnictwo osób z widoczną niepełnosprawnością w duszpasterstwie specjalistycznym, w odseparowaniu od duszpasterstwo ogólnego (ze wszystkimi parafianami).

Co czwarty duchowny uważa, że lepszym rozwiązaniem byłoby uczestnictwo osób z widoczną niepełnosprawnością w duszpasterstwie specjalistycznym, w odseparowaniu od duszpasterstwo ogólnego (ze wszystkimi parafianami). Co piąty duchowny nigdy nie zapraszał osób niepełnosprawnych do czynnego udziału w

służbie liturgicznej. W większości przypadków jednak, duchowni podejmują działania, które motywowałyby osoby niepełnosprawne do tego typu aktywności.

Na poziomie deklaracyjnym duchowni w zdecydowanej większości dopuszczają możliwość angażowania się osób niepełnosprawnych w działania grup parafialnych – zdecydowane lub mniej stanowcze w tym zakresie czyni 91% duchownych. Szczegółowa analiza wykazuje jednak, że osoby niepełnosprawne widziane są przede wszystkim w grupach modlitewnych lub grupach dla dzieci i młodzieży (wśród ministrantów i lektorów).

Z deklaracji księży wynika, że duszpasterze nie wykluczają aktywnego udziału w życiu parafii osób z niepełnosprawnościami, jednak ich praktyka duszpasterska wykazuje raczej niewielki poziom aktywności ze strony osób niepełnosprawnych. Jednocześnie należy zauważyć, że księża nie zawsze stwarzają sprzyjające warunki do integracji społecznej w obrębie parafii takich osób ponieważ nie zapewniają udogodnień niezbędnych dla efektywnej komunikacji lub swobodnego przemieszczania się w obiektach kościelnych.

Główne działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami podejmowane przez księży obejmują strefę duchową – 91% duchownych deklaruje, że działania na rzecz tej grupy obejmują pomoc duchową w zrozumieniu jaki jest sens cierpienia, a 84% wsparcie psychiczne i pociechę w trudnych chwilach.

Działania podejmowane na rzecz osób z niepełnosprawnością w celu ich integracji w obrębie wspólnoty parafialnej nie należą do popularnych. W większości parafii (64%) nie jest prowadzone duszpasterstwo osób niepełnosprawnych dla żadnego z analizowanych rodzajów niepełnosprawności. Zdecydowana większość parafii (90%) nie ma opracowanego wewnętrznego programu duszpasterskiego dla osób niepełnosprawnych. Tylko 7% stron parafialnych posiada udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Jeszcze mniej popularne jest podejmowanie działań umożliwiających uczestnictwo w nabożeństwach za pośrednictwem transmisji on-line (tylko 3% parafii podejmuje takie działania). Z tłumaczem języka migowego współpracuje 13% parafii.

W opinii duchownych kluczowym czynnikiem, który wyklucza osoby niepełnosprawne z aktywnego udziału w życiu wspólnoty parafialnej jest zamknięcie się oraz izolowanie od otoczenia osób z niepełnosprawnościami. Drugim, najczęściej wskazywanym czynnikiem jest niska samoocena oraz brak poczucia własnej wartości. Oprócz barier wynikających ze stanu psychofizycznego osób niepełnosprawnych, aktywny udział w życiu wspólnoty parafialnej ograniczany jest także przez bariery ze strony parafii i otoczenia zewnętrznego osób niepełnosprawnych. Zasadniczą różnicą jest częstotliwość dostrzegania występowania barier obojga rodzaju przez księży: znacznie częściej deklarowali oni występowanie barier wewnętrznych (dotyczących stanu i uczuć osób niepełnosprawnych) niż barier związanych z przygotowaniem parafii na aktywny udział osób niepełnosprawnych w aktywnym życiu wspólnoty parafialnej.

Bibliografia

1. Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972–1979.
2. Janocha W., Religijność osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Studium socjologiczno-pastoralne, Lublin: Wydawnictwa KUL 2011.
3. Kaye J., Raghavan S.K, Spirituality in Disability and Illness, „Journal of Religion and Health” (41)2002, nr 3, s. 231–242.
4. I Synod Archidiecezji Białostockiej, Kuria Metropolitalna Białostocka, Białystok 2000.
5. III Synod Gdański: misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, Gdańsk 2001.
6. III Synod Archidiecezji Łódzkiej, Łódź 1998.
7. IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2003.
8. I Synod Diecezji Kaliskiej 2007–2009, Kalisz 2009.
9. Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004–2008, t. 1, Poznań: Wydawnictwo Święty Wojciech 2008.
10. Synod Diecezji Wrocławskiej 1985–1991.

11. Treloar L.L., Disability, Spiritual Beliefs and the Church: The Experience of Adults with Disabilities and Family Members. „Journal of Advanced Nursing” 40 (5)2002, s. 594–603.
12. Treloar L.L., Spiritual Beliefs, Response to Disability, and the Church-Part 2, „Journal of Religion, Disability & Health” (4)2000, nr 1, s. 5–31.
13. Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej, Toruń 2011.
14. Zarządzenia Posynodalne Biskupa Kieleckiego, Kielce 2002.
15. Zarządzenia Posynodalne Biskupa Łomżyńskiego, Łomża 2011.
16. <http://wsd.kielce.pl/dzialalnosc-alumnow/kolo-milosierdzia/dom-dla-niepelnospprawnych/>
17. <http://seminarium-krakow.pl/category/aktualnosci/zyciecodzienne/duszpasterstwa/#access>
18. <http://www.wsd.tarnow.pl/grupy-i-zespoły/55-klerycki-zespol-caritas>
19. <https://seminarium.my.wiara.pl/2018/07/03/Grupy-charytatywne>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аханова Алла Володимирівна
Викладач психології Комунального закладу
вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
ел.адреса: ahanova0709@gmail.com

Зі вступом дитини до школи змінюється її соціальна ситуація розвитку. Зі школою пов'язаний перехід до нового способу життя, нове становище в суспільстві, нові умови діяльності і спілкування. Дозвілля змінюється обов'язковими справами, які вимагають відповідальності – дитина повинна ходити до школи, виконувати вимоги програми, робити на уроці те, чого вимагає вчитель, дотримуватися шкільного режиму, шкільних правил поведінки, добре засвоювати навчальний матеріал [1,12–24].

Із новими обов'язками школяр здобуває і нові права, може претендувати на серйозне ставлення дорослих до своєї навчальної праці; має право на власне робоче місце, відповідні умови для занять (зручний час, тишу), відпочинок, дозвілля. Позитивна оцінка його навчальної праці пов'язана зі схваленням і повагою тих, хто його оточує.

В оточенні дитини провідну роль відіграє новий дорослий – вчитель. Стосунки з ним розгортаються інакше, ніж із вихователем, який здебільшого виконував функції, подібні до материнських (безпосередні, довірливі). З вихователем можна було сперечатися, доводити свою правоту, наполягати на своїй думці, нерідко апелюючи до думки батьків: «А мені мама сказала...». Дошкільнику вибачали пустощі та вередування. Дорослі, навіть сердячись, швидко забували про це, почувши від нього: «Я більше не буду». В оцінюванні діяльності дошкільника дорослі частіше звертали увагу на позитивне, коли щось у нього не виходило, хвалили за старання. Оцінка вчителя не виражає його суб'єктивного особистого ставлення, а засвідчує об'єктивну міру значущості знань учня і виконання ним навчальних завдань [2].

Зміни взаємин дитини з однолітками пов'язані з колективним характером навчання. У стосунках з іншими дітьми на передній план виходить навчання, засноване на спільній відповідальності, залишаючи позаду ігрову діяльність. Успіхи у навчанні стають головним критерієм взаємного оцінювання однолітків, визначають їхнє становище у класі. Навчальна діяльність є обов'язковою для всіх, підпорядковується регламенту, правилам, які дитина повинна виконувати [4].

Зі вступом до школи змінюється і ставлення дорослих до дитини, яка порівняно з дошкільником має більше самостійності. Вона повинна сама розподіляти час, дотримуватися режиму, не забувати про свої обов'язки, вчасно і якісно виконувати домашні завдання. Основні зміни у цей період відбуваються у *внутрішній позиції дитини* - психологічному відображенні

об'єктивної системи її взаємин з оточенням. Внутрішня позиція багатьох старших дошкільників свідчить про їхню готовність до соціальної позиції школяра. Вона є своєрідною системою потреб, пов'язаних з навчанням, як з новою, серйозною, справжньою, суспільно значущою діяльністю, що втілює у собі новий для дитини суспільно значущий спосіб життя [2, 4–5].

Становлення внутрішньої позиції школяра відбувається у два етапи. На першому з'являється позитивне ставлення до школи, але спрямування на зміст навчальної діяльності відсутнє. Дитина орієнтується лише на зовнішній, формальний бік, вона хоче піти до школи, зберігаючи при цьому дошкільний спосіб життя. На наступному етапі виникає орієнтація на соціальну, однак не на навчальну діяльність. Остаточо сформована позиція школяра поєднує орієнтацію на соціальні і на власне навчальні моменти шкільного життя.

Отже, соціальна ситуація дитини залежить від рівня задоволення соціальних потреб школяра, які реалізуються в межах взаємодії «вчитель–учень» і «учень–учень». Це об'єктивне становище дитини суб'єктивно й адекватно чи менш адекватно проявляється в настрої домінуючих переживань, емоційному ставленні до школи і до навчального процесу.

П.М. Якобсон зазначає, що школа для молодшого школяра спричиняє дуже багато нових видів переживань, яких не було в дошкільному віці. Це, зокрема, переживання пов'язані з перебуванням в учнівській групі, спілкування з ровесниками, учителем, оцінка якого, похвала чи зауваження, є дуже значущими для учня в такий період [4, 14-30].

Перші згадки про певний тип взаємовідносин, які складаються між дітьми у класі можна помітити ще у літературі XIX століття. Вже Л.М. Толстой писав про таке явище як «дух школи». Тепер це соціально-психологічний клімат, атмосфера в середині дитячого колективу та осередку.

Проблема взаємних впливів дітей один на одного знаходить відображення і в роботах інших визначних педагогів початку XX століття.

Цікаво, що найрозповсюдженішою проблемою на той час було питання лідерствата.

Одним з педагогів, що розглядали проблему вивчення дитячих колективів та їх взаєностосунків був Г. Фортунатов. Автор зробив перші спроби дати диференціацію членам колективу за ознаками особливостей поведінки та деяких характерних якостей. Ці особливості учнів мають великий вплив на формування процесів внутрішньо - колективного спілкування [3].

Діти розподіляються на наступні групи:

- 1) вожаки та організатори, що мають тверду цілеспрямованість;
- 2) активісти, що володіють особистою ініціативою при необов'язковій твердості їх характеру;
- 3) виконувачі;
- 4) одиначки, що живуть своїм окремим життям;
- 5) бунтарі, які вступають у боротьбу проти вожаків, проти встановлених правил поведінки;
- 6) затравлені члени колективу.

Ці групи учнів, взаємодіючи між собою активно формують стиль та особливості спілкування у колективі.

Не дивлячись на абстрактність суті комунікативної функції колективу дітей, вітчизняні педагоги присвячують безліч творів та праць роз'ясненню цього питання, адже воно має чималий вплив та вагу на ефективність навчально-виховного процесу [4].

Вивчення взаєностосунків у шкільній групі, проведене в руслі соціометрії, показало, що між дітьми існують складні відносини, які несуть на собі відбиток реальних соціальних впливів, що існують і у дорослому світі. Декілька досліджень дитячих колективів виявили певні фактори, які, як вважають їх автори, пов'язані з утворенням малих груп. Морено відмічав, що діти молодшого шкільного віку утворюють доволі стабільні колективи, і що

членам цих груп надається певний статус, а також по відношенні престижу, розумового розвитку й сімейного достатку членів колективу.

В останні роки інтерес до вивчення взаємовідносин у групі школярів посилюється. Це пов'язано і з тим, що в умовах нашої виховної системи школи стають закладами якісного виховання. Одним з головних факторів розвитку суспільного виховання дітей, – пише А.П. Усова, – дитина виступає перед нами головним чином як особистість, що живе своїм життям, як член маленького дитячого суспільства з його інтересами, потребами, зв'язками, що завойовує якесь місце у цьому суспільстві [5].

Спілкування з близьким товаришем, – підсумовує Т.В. Драгунова, – виділяється в абсолютно особливу діяльність. Вона існує як самостійна діяльність, яка може бути названа діяльністю спілкування. Предметом цієї діяльності є інша людина – товариш-одноліток як людина. Ця діяльність існує з одного боку, у вигляді вчинків школярів по відношенню один до одного [5].

Список інформаційних джерел

1. Буєва Л. П. Особистість і середовище. *Дитина у системі колективних відносин*. Київ. 2000. 56с.
2. Прихожан А. Пізнавальна активність. *Шкільний психолог*. 2013. №43. С.4-5.
3. Скрипченко О. В., Лисянська Т. М., Скрипченко Л. О. Довідник з педагогіки і психології. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів педагогічних навчальних закладів. Київ, 2010. 93 с.
4. Міжособистісна взаємодія. Особливості взаємодії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1534122039128/psihologiya/mizhosobistisna_vzayemodiya
5. Кручек В. А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування: навчальний посібник. Київ : ДАКККіМ, 2010. 273 с.

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МУЛЬТИМЕДІА НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Галіченко Юлія Вікторівна
студентка I курсу магістратури
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: haligenko0701@gmail.com*

Анотація. У доповіді аналізується роль використання мультимедійних засобів у практиці початкового навчання. Висвітлюються види мультимедійних засобів, обґрунтовується доцільності використання мультимедіа у початковій освіті та визначаються фактори використання мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи.

Ключові слова: мультимедійні засоби, початкова школа.

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства мультимедійні технології є не просто необхідними, але й звичними засобами. Одним із шляхів вирішення проблеми підвищення ефективності початкової освіти є застосування мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі. Використання мультимедійного обладнання підвищує ефективність навчально-виховного процесу. Це зумовлено психологічними особливостями молодших учнів, які характеризуються майже невичерпними пізнавальними можливостями і готовністю до пізнання нового. Тому учитель початкових класів має використовувати адекватні педагогічні засоби, спрямовані на збереження і подальший розвиток природної допитливості дітей, на формування їхньої зацікавленості, самостійності, наполегливості у процесі навчання.

У сучасних науково-педагогічних джерелах акцентується увага на високому потенціалі мультимедійних ресурсів (Н. Савченко, О. Шликова та ін.). Зокрема, у роботах Ю. Казакова, Л. Шевченко розкрито педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. Окремі аспекти використання інформаційних технологій у практиці початкового навчання досліджувались в працях О. Суховірського,

В. Шакотько, О. Шиман та ін. Крім того, на сьогодні набуто певний практичний досвід використання мультимедіа у початковій ланці навчання (Ю. Громова, І. Мураль, Л. Югова та ін.), який свідчить про невпинний інтерес педагогів-практиків до пошуку шляхів ефективного використання мультимедіа [1].

Можливості сучасного уроку й системи освіти загалом значно розширюються завдяки використанню мультимедійних засобів. Сьогодні перед педагогами стоїть важливе завдання - виховати та підготувати молодь, здатну активно включатися в якісно новий етап розвитку сучасного суспільства, пов'язаний з інформацією. Нині дитина опановує комп'ютер раніше, ніж навчається грамотно писати чи критично читати. Саме використання мультимедійних засобів дає нам можливість змінити зміст освіти та сприяє:

- кращому сприйняттю й засвоєнню дітьми навчального матеріалу;
- зростанню інтересу до пізнання;
- індивідуалізацію навчання;
- розвитку творчих здібностей учнів, інформативної компетентності;
- скороченню видів роботи, що стомлюють дітей;
- використанню різних аудіовізуальних засобів (музики, графіки, анімації) для збагачення змісту і посилення мотивації навчання;
- більш динамічній подачі матеріалу;
- формуванню в учнів адекватної самооцінки та створенню умов для самостійної роботи;
- самоосвіті й самовдосконаленню особистості учня й учителя;
- засвоєння і учнями, і учителями нових важливих знань, умінь, навичок [3, 9-10].

Мультимедіа — це представлення об'єктів і процесів не традиційним текстовим описом, а за допомогою фото, відео, графіки, анімації, звуку, тобто в будь-який відомий у наш час спосіб. Важливим і надзвичайно корисним

засобом організації навчально-пізнавальної діяльності учнів є мультимедійна презентація [2,35].

Мультимедіа сприяє створенню умов для організації роботи шляхом сполучення навчального матеріалу і забезпечення його успішного сприйняття з підключенням різних видів пам'яті - зорової, слухової, емоційної та ін.

Мультимедійні матеріали, що використовуються у практиці початкового навчання, можна поділити на такі види:

- 1) мультимедіа-презентації;
- 2) мультимедіа-тренажери;
- 3) електронні навчальні комплекти (електронні підручники, хрестоматії, енциклопедії, атласи та ін.);
- 4) мультимедійні ресурси Інтернету [3,11].

Мультимедіа-презентація є одним з найбільш поширених засобів унаочнення навчального матеріалу. Інформативність електронних презентацій набагато вище традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту і графіки, але й анімації, відео та звуку. Мультимедійні презентації надають можливості здійснювати віртуальну взаємодію користувача з об'єктами або процесами пізнання, які знаходять своє відображення на екрані. Іншими словами, використання мультимедіа-презентацій дозволяє створювати інформаційний і візуальний образ об'єкту, який досліджується, імітувати реальність за допомогою участі в процесах, що відбуваються на екрані [3].

Використання мультимедіа-презентацій дозволяє вчителю зручно й ефективно візуалізувати статичну й динамічну інформацію, самостійно готувати завдання, підбирати навчальний матеріал, що відповідає змісту конкретної теми будь-якої базової дисципліни.

Мультимедіа-тренажери – це навчально-тренувальні програмні продукти, які орієнтовані на відпрацювання учнями певної вікової категорії умінь й придбання навичок з конкретної дисципліни. Відмінність сучасних

тренажерів від традиційних полягає в можливості імітувати різні життєві й навчальні ситуації використовуючи технології мультимедіа.

Перевага використання мультимедіа-тренажерів у початковій ланці освіти полягає:

- в різноманітності варіантів ігрових навчальних завдань; привабливості, виразності форми подання матеріалу;

- наявності різних форм заохочення та наданні мультимедіа-ресурсом своєчасної допомоги.

Використання в практиці початкового навчання мультимедійних тренажерів забезпечує діяльнісний підхід молодших школярів до засвоєння і закріплення знань.

Електронні навчальні комплекти. *Електронний мультимедійний підручник* - це педагогічний програмний засіб, розроблений відповідно до навчальної програми, який містить малюнки, світлини, дикторський супровід, розв'язання задач, завдання, запитання. У поясненні, як правило, беруть участь казкові герої. Особливістю електронного посібника є те, що він може бути і довідником, і тренажером, і репетитором. Організаційно-технологічні можливості застосування електронних посібників полягають, перш за все, у можливості працювати в різних режимах. За таких умов учні навчаються в зручний для них час, у зручному місці і відповідному темпі, тим самим забезпечуються вимоги комфортності й зручності роботи з ними.

Електронна хрестоматія – програмний навчальний засіб, який містить літературно-художні друковані твори, твори образотворчого мистецтва, музичні твори. Цей засіб своєрідний путівник з теми, який містить озвучені тексти, текстові завдання, тематичні ігри, різні цікавинки тощо.

Мультимедійні Інтернет-ресурси дають змогу здійснювати віртуальні подорожі до всесвітньо відомих музеїв, картинних галерей, визначних пам'яток історії та культури як нашої так і інших країн. На допомогу вчителю початкових класів створено такі електронні навчальні матеріали, як

різні абетки, читанки, усмішки, приказки, скоромовки, загадки, лічилки, ігри, програмне забезпечення: навчальне відео, аудіо книги [3].

Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі початкової школи вимагає врахування низки факторів:

- особливості психофізіологічного розвитку учнів молодшого шкільного віку;
- особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів;
- дидактичний потенціал мультимедійних технологій, орієнтованих на початкову школу;
- особливості використання мультимедіа у навчанні;
- вимоги до впровадження мультимедіа у навчальному процесі початкової школи (вимоги до влаштування й обладнання комп'ютерних класів; до організації роботи молодших школярів з мультимедіа продуктами; ергономічні вимоги до мультимедіа продуктів; вимоги до змісту навчального матеріалу в електронному ресурсі) [1].

Використання мультимедійних засобів дозволяє проводити уроки на високому естетичному і емоційному рівні завдяки використанню анімації та музики, забезпечує наочність, залучає велику кількість дидактичного матеріалу, підвищує обсяг виконуваної роботи на уроці; забезпечує високий ступінь диференціації навчання: індивідуально підійти до учня, застосовуючи різнорівневі завдання.

Список інформаційних джерел:

1. Андрієвська В.М., Олефіренко Н.В. Мультимедійні технології у початковій ланці освіти. – Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – №2 (16).

2. Жук Ю. Можливості нової технології. Психолого-педагогічні проблеми використання засобів нових інформаційних технологій у навчальному процесі. / Ю. Жук// Освіта .- 2003.-23-30 лип.

3. Старікова Н.А. Використання інформаційних технологій у початковій школі: посібник для вчителя. – Кривий Ріг, 2014. – 77 с.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

*Іонов Владислав Юрійович
магістрант спеціальності
«Середня освіта (здоров'я людини)»
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел. адреса: 19fpp.v.ionov@std.npu.edu.ua*

*Шеремет Інеса Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних
та валеологічних основ
охорони життя і здоров'я
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел. адреса: i.v.sheremet@npu.edu.ua*

Надзвичайно важливим напрямом діяльності вчителя сьогодні є популяризація серед учнів здорового способу життя. Практика показує, що набуття і закріплення навичок здорового способу життя і безпечної поведінки у старших школярів є значно ефективнішими у процесі використання інтерактивних технологій навчання.

Тому впровадження нових ідей для забезпечення формування знань, умінь і навичок зі збереження і зміцнення здоров'я, покращення рівня здоров'я та профілактику шкідливих звичок, й обумовлює необхідність розробки та прийняття даної комплексної програми та розробки відповідних педагогічних умов формування мотивації до здорового способу життя учнів старших класів засобами інтерактивного навчання.

Першою умовою є розгляд здорового способу життя школярів усіма суб'єктами педагогічного процесу як пріоритетної мети – створення середовища здоров'язбереження та ситуацій творчого пошуку, ознайомлення

учнів з оздоровчими системами, програмами самовиховання, тренінгами тощо.

Друга педагогічна умова формування здорового способу життя школярів – *виховання ставлення до, здоров'я як цінності* – сприйняття настанов на здоровий спосіб життя як найважливішої життєвої цінності для особистості учня; залучення учнів до творчого осмислення положень здорового способу життя, доповнення й розширення їх через спільну творчість і виховання.

Третя педагогічна умова передбачає *використання інтерактивних методів організації навчальної діяльності з формування здорового способу життя*.

Розроблена нами комплексна програма «Ми – за здоров'я» орієнтована на учнів 9-х класів, їх батьків та персонал закладу освіти. Загальний виклад програми корисний для розуміння суті комплексного характеру профілактичної програми, структури її побудови та специфіки методології. Педагогічними факторами програми формування мотивації до здорового способу життя учнів старших класів як складової цілісного освітнього процесу залишається тріада «освітнє середовище – діяльність педагогічного колективу – діяльність учнівського колективу». Специфічність загальних факторів освітнього процесу в педагогічній системі формування мотивації до здорового способу життя реалізується через їх здоров'яформуючий зміст. Тому для ефективного впливу педагогічних факторів нами було створено відповідні здоров'язбережувальні, здоров'яформуючі та здоров'язміцнюючі умови. Іншою особливістю програми є комплексність та різноманітність форм та методів роботи вчителя основ здоров'я за всіма напрямками з усіма суб'єктами освітнього процесу.

Мета програми - планомірний та цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку учнів метою формування у них певних навичок, настанов, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, які забезпечують необхідні умови для збереження, зміцнення і відтворення здоров'я, здорового способу життя

засобами інтерактивного навчання. Досягнення означеної мети вбачається в комплексному та системному підході всіх суб'єктів соціально-педагогічної діяльності до її проведення шляхом координації зусиль.

Основне завдання програми – виховати в учнів молодших класів відповідальне ставлення до власного здоров'я, формувати в них навички здорового способу життя у співпраці з батьками та персоналом школи.

Заняття для учнів пропонуються в системі виховних годин класного керівника у формі тренінгових занять; заняття для батьків – у формі профілактичних заходів в системі батьківських зборів; заняття для персоналу школи – у формі тренінгу та профілактичних занять. Тривалість профілактичного уроку для учнів відповідає часовим рамкам виховної години класного керівника. Профілактичні навчальні та інформаційні заняття серед батьків та працівників шкільних колективів тривають не більше 40 хвилин. Профілактичні та навчальні тренінги для персоналу школи можуть тривати від 1 до 1,5 години.

В програмі використовуються інтерактивні методи навчання: тематичні ігри та вправи, аналіз ситуацій, метод «мозковий штурм», дискусія в малих та великих групах, метод «рольова гра», виконання завдань у групах, конкурсні завдання, метод «зворотного зв'язку».

Через специфічність процесу формування навичок здорового способу життя спеціалісти рекомендують для навчання так звані інтерактивні методи. Теорія соціального навчання теоретично обґрунтовує особливості методики активного навчання. Зокрема, важко не погодитися з тим, що діти вчаться як із запланованого навчального матеріалу, так і зі спостереження за своїм оточенням. Тому процес навчання певної практичної навички повинен відтворювати природний для дитини процес навчання: діти спочатку засвоюють певні норми, а згодом – коригують свою поведінку залежно від наслідків власних дій та реакції на їх поведінку інших людей. Поведінка посилюється позитивними чи негативними наслідками, які учень

безпосередньо бачить або відчуває. Краще запам'ятовуються такі моделі поведінки, коли люди подумки або в реальній практиці використовують змодельовані зразки поведінки. Отже, виховання є ефективним, якщо не суперечить позитивній реакції оточення щодо дитини, тобто коли дитина бачить у житті те, що не суперечить інформації, отриманій у школі

Тематичні вправи та інтерактивні методики відповідають віковим особливостям учнів та дозволяють формувати в них критичне мислення та безпечну поведінку. Теми та ігрові ідеї, використані для занять, дозволяють логічно та гнучко поєднати дану комплексну програму з іншими предметами. А елементи тренінгових форм навчальної роботи під час занять дозволяють створити безпечну, щиру атмосферу, яка дозволить учням вільно висловлюватись, брати активну участь в роботі класу.

При розробці програми формування мотивації до здорового способу життя учнів старших класів ми дотримувалися холістичного погляду на здоров'я людини як найвищу цінність життя, але це не заперечувало виокремлення складових здоров'я – фізичної, психічної, соціальної і духовної. Також нами було враховано те, що за сучасними уявленнями до здорового способу життя відносяться наступні компоненти: відмова від шкідливих звичок (куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин); оптимальний руховий режим; раціональне харчування; загартовування; особиста гігієна; позитивні емоції, то для нашої програми були обрані такі напрями роботи з учнями старших класів:

- Тематичний блок «Профілактика шкідливих звичок»;
- Тематичний блок «Здорове харчування»;
- Тематичний блок «Рухова активність».

За компонентами мотивації до здорового способу життя нами було виокремлено такі складові змісту комплексної програми:

– когнітивна складова – забезпечує відбір інформації, яка справляє потужний вплив на формування не лише когнітивного, а й ціннісного та

поведінкового компонентів мотивації до здорового життя; найбільш актуальна у 13-14-річному віці (учні 9-х класів);

– ціннісна складова – відповідає уявленням про зміст виховання як систему цінностей та ціннісних орієнтацій особистості і сприяє залученню вихованців до формування цінності здоров'я;

– поведінкова складова – вимагає використання сучасних інтерактивних методів виховання для залучення учнів старших класів до мотивації до здорового способу життя і набуття життєвих навичок, особистісного досвіду для підтримки стану здоров'я, його збереження і зміцнення.

Отже, формування здорового способу життя учнів старших класів за розробленою нами програмою забезпечуватиме свідомий вибір здорового способу життя учнями, оволодіння знаннями, вміннями і навичками, що необхідні для збереження й зміцнення власного здоров'я та здоров'я близьких.

Список інформаційних джерел

1. Айзман Р. И. Основы медицинских знаний и здорового образа жизни: учебное пособие – Новосибирск: Сиб. унив. изд-во, 2010. – 214 с.
2. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах / О. Ващенко, С. Свириденко // Директор школи. 2006. №20. С. 12-15.
3. Горащук В. П. Теоретичні та методичні засади формування культури здоров'я школярів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 414 с.
4. Максимчук І. А., Вощевська О. В., Сагач О. М., Височан Л. І., Степаненко Л. М., & Матвієнко О. В. Система втілення багатоаспектного підходу в підвищенні педагогічної майстерності. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2021. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура

і спорт), (1(129), С. 47-55.

5. Науково-аналітичний звіт за результатами проведення всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2019» у номінації «Основи здоров'я» / Страшко С. В., Гриньова М. В., Бойчук Ю. Д., Шиян О. І., Фіщайло С. С., Артеменко О. А. – Київ: Вид-во «Алатон», 2019. – 74 с.

6. Шеремет І. В., Василенко К., Кравченко О. В. Вдосконалення організації позакласної роботи щодо формування навичок здорового способу життя у дітей молодшого шкільного віку. InterConf, 2020. (18). С. 103-105.

7. Kryshtanovych M., Bilyk V., Hanushchyn S., Sheremet I., & Vasylenko K. Modelling the ways to increase the creativity of psychology students as a basic factor in professional development. Creativity Studies, 2021. 14(1), p. 34-50.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Карпенко Наталія Володимирівна
студентка
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: karp.nat.ok@gmail.com

Уточнено зміст і сутність поняття «інформаційна культура молодшого школяра»; визначено педагогічні умови, які забезпечують ефективність формування основ інформаційної культури молодших школярів; визначено і обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості інформаційної культури учнів початкової школи.

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційні технології, інформація

В основі інформаційної культури сучасної людини лежить вміння знаходити, опрацьовувати, зберігати, систематизувати та використовувати

необхідну інформацію, враховуючи етику інтелектуальної власності, для створення власного інтелектуального продукту [1].

Одним із засобів комплексного вирішення проблеми формування у молодших школярів елементів інформаційної культури є використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), яке, згідно з концепцією НУШ, ґрунтується на засадах компетентісного та особистісно-орієнтованого підходів [2]. Саме при використанні засобів ІКТ створюються умови, які сприяють раціональній роботі учнів та мотивують до здобування та використання знань.

Результати аналізу наукових джерел і публікацій свідчать, що проблема формування у молодших школярів елементів інформаційної культури досить актуальна, вона висвітлена в численних працях зарубіжних науковців Д.Белла, М.Кастельса, О. Тоффлера, С. Нора, і інших та вітчизняних дослідників – А.Хуторського, О. Барановської, І. Єрмакова, О. Пометун, Л. Сохань, К. Баханова, П. Я. Гальперина, В. В. Давидова, А. Н. Леонтьєва, та ін.

Сьогодні практикуючі вчителі шукають оптимальні методи, що сприяли б формуванню елементів інформаційної культури учнів. Виходячи з актуальності проблеми, нами було обрано відповідну тему дослідження.

Інформаційна культура є важливою складовою загальної культури людини та впливає на можливість взаємодії особистості в інформаційному суспільстві.

Інформаційна культура молодшого школяра – це система знань, умінь та навичок, що дозволяють грамотно формулювати запити, здійснювати пошук інформації, відбирати, зберігати знайдену інформацію та критично її оцінювати, створювати нову інформацію, керуючись моральними та культурними цінностями [3].

Для визначення рівня сформованості елементів інформаційної культури у молодших школярів на уроках використовувалися такі діагностичні

методи: опитування (анкети) вчителів та учнів, спостереження, здійснюване на уроках з різних навчальних предметів; аналіз діяльності учнів; тестові та практичні завдання для вияву рівня сформованості елементів інформаційної культури.

Дослідження проводилося на базі Переяславської ЗОШ I-III ступенів №1.

Результати показали, що учні 2-х класів мають початковий та середній рівень сформованості елементів інформаційної культури. Це пов'язано з тим, що існують проблеми з невідповідністю інформаційно-комунікаційних технологій можливостям учнів, несистематичним використанням ІКТ на уроках, під час використання технологій не завжди враховується навчальна тематика занять. Отже, розвиток елементів інформаційної культури здійснюється у даних класах несистематично та з недостатнім результатом.

У ході проведення експериментального дослідження ми розробили педагогічні умови для ефективного реалізації процесу розвитку елементів інформаційної культури молодших школярів засобами ІКТ, зокрема, комп'ютера та впровадили їх в освітньому процесі початкової школи. Було реалізовано такі умови: відповідність інформаційно-комунікаційних технологій можливостям учнів; врахування під час використання технологій навчальної тематики занять; правильної організації навчання інформаційно-комунікаційним технологіям. Дані умови враховувалися на усіх уроках.

На формувальному етапі педагогічного експерименту нами було спроектовано методичку формування основ інформаційної культури учнів початкової школи, яка базувалася на створенні цілісного інформаційно-освітнього середовища та виокремленні певних педагогічних умов.

На цьому етапі ІКТ використовуються як інструмент, що сприяв розширенню і матеріалізації навчально-пізнавальної активності учнів. Він виконував не так провідну, як організаційну функції. ІКТ використовувались цілеспрямовано та систематично на кожному з етапів уроку у вигляді

мультимедійних презентацій з використанням текстової, графічної та відеоінформації, готових програмних продуктів (енциклопедій, довідників, тренажерів, тестів, навчальних програм), інтернет-ресурсів.

Для перевірки ефективності формувального впливу, було проведено контрольну діагностику дітей експериментальної та контрольної груп. Контрольний зріз показав, що після проведення формувального експерименту відбулися зміни в рівнях сформованості елементів інформаційної культури учнів експериментального класу. Учні 2-Б класу (експериментальна група), які брали участь у експерименті на уроках показали результати вищі, ніж учні 2-А класу (контрольна група) після формувального експерименту. Загалом 93,55% учнів експериментального класу показали середній та високий рівні сформованості елементів інформаційної культури.

Отже, отримані дані контрольного дослідження є підтвердженням позитивного впливу експериментального навчання на формування елементів інформаційної культури молодших школярів. На основі отриманих результатів можемо зробити висновок, що запропоновані педагогічні умови спрацювали та привели до позитивних змін. Таким чином, завдання, поставлені на початку роботи, були вирішені, мета дослідження досягнута, а гіпотеза – доведена.

Список інформаційних джерел

1. Посібник “Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи”. – К.:Видавництво “Світоч”, 2019. – 336с. – С. 20-22.
2. Постанова Кабнету Міністрів України від 24 липня 2019р. “Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти” [Електронний ресурс] Сайт Верховної Ради України 2019р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text.htm>

3. Галаган І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у початкових класах / І. Галаган // Початкова школа. – 2013. – № 2. – С. 33 – 34.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Кваша Валентина Анатоліївна
магістрантка спеціальності «Здоров'я людини»
НПУ імені М.П. Драгоманова, Україна.
20fpp.v.kvasha@std.npu.edu.ua

Челнокова Марія Сергіївна
старший викладач
кафедри медико-біологічних
та валеологічних основ
охорони життя і здоров'я
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
m.s.chelnokova@npu.edu.ua

Анотація. При систематичному навантаженні дітей у шкільному віці відбувається значна емоційна напруга, що призводить до емоційної нестабільності.

Стаття присвячена висвітленню особливості використання методів арт-терапії у роботі з профілактики і корекції негативних емоційних станів дітей молодшого шкільного віку та навчання дитини навичок самостійної саморегуляції.

Ключові слова: арт-терапія, емоційний стан, молодші школярі, психокорекція, комунікативність, творче самовираження.

Сьогоднішній етап розвитку суспільства висуває якісно нові вимоги до людини, вимагає формування успішної, комунікативної, творчої, яскравої індивідуальності, що відображено проекті «Нова українська школа».

Систематичне навантаження дітей у шкільному віці призводить до значної емоційної напруги, з якою дитина власноруч не вміє впоратися, що

призводить до емоційної нестабільності. Кількість емоційно-нестабільних дітей збільшується. Емоційна нестабільність характеризується підвищеними глибокими переживаннями, невмінням впоратися з емоцією, тривожністю, самовпевненості, страхами. Виникнення та консолідація емоційної нестабільності пов'язана з різними чинниками, у тому числі при міжособистісних конфліктах та конфліктах у середині колективу, віковими змінами особистості дитини, яка у цьому віці не здатна оцінити свій психоемоційний стан і самостійно вирішити проблемні ситуації, що виникають. У таких ситуацій, може проявлятися стан паніки, знедоленості, тривоги, страхів відторгнення, приниження, агресії. Дитина починає сумніватися в своїх силах і здібностях. Як наслідок, характер взаємодій з колективом стає в цілому деструктивним. Занадто емоційність не тільки руйнує навчальну діяльність, вона починає руйнувати особистісні компоненти характеру, що часто стає першопричиною соціальної дезадаптації дитини, формування її девіантної поведінки у майбутньому. Впливати на таку ситуацію необхідно. Актуальним стає питання профілактики та корекції емоційних станів на ранньому етапі, тобто в початковому шкільному віці.

Відомо, що саме у молодшому підлітковому періоді відбувається стрімкій розвиток мислення та уяви, а гра - основна діяльність дитини. Вона дає можливість проявити себе, самоствердиться, самовиразитися: «гра дитини - це творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них дійсності, яка відповідає запитам та інтересам самої дитини» (Виготський Л.С.). Враховуюче вищесказане, доцільно використовувати саме методи арт-терапії задля профілактики та корекції емоційних станів у початковому шкільному віці. Значним також є факт, що у порівняннями з іншими методами використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі є найбільш доступною, оскільки не потребує спеціального обладнання та великих матеріальних затрат [1].

Успіхи в школі, відносини з однолітками, адаптація в нових умовах, все це залежить від того, наскільки виражений емоційний стан дитини (В.Р. Кисловська, А.В. Лукасик, та ін.).

Корекційно-виховна робота розглядається як система комплексних заходів психолого-педагогічного впливу на певні особливості аномального особистісного розвитку. Сутністю такого впливу є формування в дитини низки психічних функцій, збагачення її практичного соціального досвіду, подолання наявних у неї поведінкових, мовних та інших порушень (І. В. Середя) [6]. У сучасній психокорекційній практиці арт-терапію визначають як набір методів, які ґрунтуються на застосуванні різних видів мистецтва для корекції психоемоційних порушень в особистісному розвитку шляхом стимулювання художньо-творчих проявів дитини. Основні її методи – музикотерапія, бібліотерапія (в тому числі казкотерапія), танцювальна терапія, драматерапія, оригамі, відеотерапія, фототерапія, ізотерапія, кольоротерапія, маскотерапія, лялькотерапія, пісочна-, глино-, та тістотерапія, робота з м'яким матеріалом та інші форми самовираження у творчості, мандалотерапія, а також комплексний метод артсінтезтерапія. Ці методи використовуються також у педагогічному процесі з метою профілактики та корекції емоційних станів школярів, а також для розвитку творчості молодших школярів. Для кожної вікової групи використовуються різні методи арт-терапії. Наприклад, створення візуальних образів розглядається як форма пізнавальної діяльності учня, яке дозволяє йому висловити свої переживання, які непросто висловити словами [3; 6].

«Арт-терапія ґрунтується на переконанні, за яким людське «Я» відтворюється щоразу, коли індивід займається спонтанним ліпленням або малюванням, а не ретельно організованою навчальною діяльністю. Арт-терапія, на думку І. В. Середи, покликана гармонізувати особистість, розвиваючи її здатність до самопізнання й самовираження. Саме тому вона розглядається дослідниками як «технологія зцілення за допомогою

творчості», або ж спеціалізована форма психотерапії, ґрунтована на мистецтві, творчій та образотворчій діяльності» [6].

«Л.Д. Лебедева вказує на діагностичний, психотерапевтичний, виховний, розвивальний та корекційний ефекти від використання відповідних методів. На її думку арт-терапія:

- створює позитивний емоційний настрій в робочій групі;
- полегшує процес комунікації молодшого школяра зі вчителем, іншими дорослими, ровесниками;
- сприяє формуванню взаємин емпатії і взаємного прийняття;
- надає дитині змогу звернутися до проблем, які вона не готова обговорювати вербально;
- дає можливість у символічній формі експериментувати з різноманітними відчуттями, вивчати і виражати їх у соціально прийнятних формах;
- сприяє опрацюванню тих емоцій і думок, які дитина звикла пригнічувати, позитивно трансформувати їх» [4].

Арт-терапія є найбільш доступною й ефективною, відповідною віковим особливостям дитячого контингенту, оскільки її головна мета пов'язана з гармонізацією особистості шляхом розвитку її здібностей самопізнання й самовираження. Важливим є те, що арт-терапія не нав'язує дитині «механічних», «зовнішніх» засобів корекції або вирішення її проблем, а, натомість, «запускає» внутрішні ресурси особистості [2]. Проведення образотворчих занять із молодшими школярами надає їм соціально прийнятний спосіб виходу агресії та інших негативних станів, розвиває уяву і почуття внутрішнього контролю. Як процесуально зорієнтований підхід, арт-терапія зосереджується на безпосередньому переживанні ситуації «тут і тепер», що дозволяє працювати з дитиною на невербальному рівні. «Лікування мистецтвом» дає змогу ліквідувати вплив або змінити ставлення

молодшого школяра до негативних чинників, які спричинили зміну його поведінки.

Список літератури

1. Выготский, Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М.: АСТ, Астрель, Хранитель, 2008. – 672 с
2. Горбенко М. І. Психолого-педагогічне виховання дітей молодшого шкільного віку / М. І. Горбенко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2008., Т. 2. – С. 54-57.
3. Копытин А. И. Основы арт-терапии. – СПб.: Лань, 1999. – 256 с.
4. Лебедева Л. Д. Педагогические основы арт-терапии в образовании учителя: дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / Лебедева Людмила Дмитриевна. – М.: РГБ, 2003. – 383 с.
5. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М. Біла, Г. П. Лазос; за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: 2015.
6. Середа, І. В. Використання технології арт-терапії в корекційно-виховній роботі. Інноваційна педагогіка. – 2019. – С.63-66.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО УРОКІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

*Кравчук Алла Олександрівна,
студентка I курсу магістратури,
Спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник: кандидат пед. наук, доцент
Григоренко Вікторія Євгеніївна
НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: allochkamailua@gmail.com*

З впровадженням Нової української школи, яка інтегрувала в себе й інклюзивне навчання постало питання підготовки молодих вчителів до діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Проблемі підготовки сучасного вчителя до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, присвячено багато досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі педагогіки, зокрема Є. Агафонової, М. Алексєєвої, С. Альохіної, О. Гноєвської, Л. Гречко, І. Денисової, Н. Софій, Н. Найди, З. Шевців, І. Демченко, Л. Журавльова, В. Зарецького, В. Засенка, А. Колупаєвої, О. Кутепоної, О. Леханової, О. Мартинчук.

Поширеною є думка, що інклюзивне навчання – це лише навчання дітей із певними діагнозами, захворюваннями, в тому числі із інвалідністю, у класах загальноосвітніх закладів освіти. Проте ця думка є хибною.

Тобто до категорії таких осіб можуть підпадати не тільки учні з інвалідністю, а й внутрішньо переміщені особи, діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту, особи, які здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів, учні з особливими мовними освітніми потребами (наприклад, ті, які здобувають загальну середню освіту мовами, що не належать до слов'янської групи мов) тощо.

За визначенням, яке дають Н. Софій та Н. Найда, «інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема, дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу» [5].

С. Альохіна у своєму аналітичному звіті про результати комплексного дослідження проблем інклюзивної освіти в Україні зазначає:

1. сучасний стан підготовки фахівців і спеціалістів в Україні для роботи в інклюзивному освітньому середовищі не задовольняє суспільних потреб;

2. якість інклюзивної освіти в ЗОШ незважаючи на велетенську працю вчителів та вихователів іноді не витримує критики, оскільки школам бракує фахівців і ставок для них (психологів, дефектологів, логопедів), здебільшого немає асистентів, перевантажені шкільні психологи;

3. існує методологічна та психологічна неготовність педагогічних працівників, класних керівників, учителів, як у початковій школі, так і предметників до викладання дисциплін для дітей, які мають певні обмеження;

4. забезпеченість методичними матеріалами для початкової школи оцінюється на рівні 30%;

5. мотивація вчителів ЗОШ до впровадження інклюзивної освіти низька через невідповідну їхній роботі зарплатню та перевантаження [1,20]

На думку Н. Ашиток, серед інших проблем вагомою є недостатня готовність закладів вищої освіти до підготовки вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти [2]

З. Курлянд, Р. Хмелюк вважають, що підготовка майбутнього вчителя початкової школи має мати професійну спрямованість, а кожен навчальний предмет має орієнтувати студента на майбутню професійну діяльність, готувати його до виконання професійних функцій, до оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками [4].

Сучасний учитель початкової освіти повинен мати високий рівень фахової, методичної та психологічної видів готовності. Перша з них охоплює систему знань з методології інклюзивної освіти та високий рівень корекційно-педагогічної майстерності: друга полягає у володінні вчителем загально-педагогічними та корекційно-розвивальними технологіями: третя інтегрує у собі особистісні якості педагога (емпатія, толерантність, емоційна підтримка іншої людини, рефлексія тощо).

Щоб сформувати у майбутнього вчителя початкових класів окреслені види готовності до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти,

необхідно, насамперед, з'ясувати з яких компонентів складається ця інтегрована професійна якість педагога. [6]

Тому нині особливої уваги заслуговує проблема підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, оскільки спектр функцій учителя значно розширюється. Тобто, крім основних (дидактичної, виховної й розвивальної), додаються діагностична (діагностика можливостей та потреб дитини), корекційна (добір і проведення психолого-педагогічних заходів щодо виправлення або послаблення недоліків психофізичного розвитку дітей, їхньої адаптації та соціалізації), інклюзивна (здійснення адаптації і модифікації навчальної програми відповідно до потенційних можливостей дитини з психофізичним порушенням; здатність до навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти; вміння викладати предмети початкової школи дітям з особливими освітніми потребами) та рефлексивна (розроблення критеріїв і показників для оцінювання освітніх досягнень учнів, аналізу ефективності навчально-виховного процесу й пошуку способів його коригування).

Для виконання цих функцій учитель має володіти глибокими знаннями з фахових дисциплін, методики викладання предметів початкової школи, високим рівнем майстерності в галузі навчально-виховної та розвивальної роботи як зі здоровими учнями, так і з особливостями в розвитку. Тобто педагоги повинні отримати не лише загальну професійну, але й специфічну підготовку з інклюзивної та корекційної педагогіки та психології [3].

На думку науковця Н. В. Грозної, «досвід впровадження інклюзивної освіти показує, що вчителі та інші фахівці не відразу починають відповідати тим професійним ролям, які потрібні для даної форми навчання. Фахівці відчувають страх: «Чи зможу я зробити це?» Вони бояться не впоратися і втратити роботу, бояться відповідальності, бояться ризикувати. Страх і невпевненість також пов'язані з тим, що фахівці бояться, що не будуть

повністю контролювати те, що відбувається, що їм доведеться просити про допомогу учнів, батьків або педагогів, тим самим визнавши, що вони не мають відповідей на абсолютно всі питання... Інклюзія – це зміни. Зміни лякають всіх. Так влаштований наш організм. Але в даному випадку мова йде про права людини, і йти назустріч змінам ми повинні все одно. Зрозуміло, що в такий кризовий період людям потрібна підтримка. І все ж висновок, який був зроблений з перших кроків, такий: потрібно подивитися в обличчя страху й не відвести погляд; назвати його по імені та йти далі» [4].

Тому можемо зробити висновок, що система підготовки вчителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання змінюється та вдосконалюється відповідно до вимог сьогодення.

Список інформаційних джерел:

1. Альохіна С. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження / С. Альохіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/974948>

2. Ашиток Н. Проблеми інклюзивної освіти в Україні. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2015. Випуск 1/3. С. 4–11. URL: http://ddpu.drohobych.net/pedagogics/arhiv/33_1_2015/3.pdf, с. 9

3. Джаман Т.В. Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_1/27.pdf

4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 495 с. 9, с. 90

5. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально –

методичний посібник/Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред.Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128с.

6.Теорія і практика соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями в промисловому регіоні : Монографія / Валентин Вікторович Тесленко; В.о. Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка.– Луганськ : Альма-матер, 2007.– 368 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Куцин Анастасія Василівна
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця,
ел.адреса:anastasiakutsyn@gmail.com*

Вступ до школи дітей 6-річного віку викликає необхідність ретельного вивчення їх особливостей. Розуміння вчителями та батьками вікових психологічних особливостей шестирічних дітей допоможе правильно налагодити навчальний процес та досягти вищих результатів навчання. Діти, які досягнули шестирічного віку інтенсивно розвиваються фізично, розумово, психологічно. У них активно розвиваються усі психічні процеси (мислення, увага, уява тощо), збагачується словниковий запас. Ось чому психологи та педагоги вважають, що цей вік є найбільш сприятливим для навчання.

Всі діти різні, кожна дитина розвивається індивідуально, досягнувши шкільного віку діти мають різний рівень підготовки. Як сказав Д. Ельконін: «Узагалі підхід до окремого періоду розвитку в дитинстві не можна розглядати вузько прагматично - як підготовку до наступного етапу розвитку. Усе відбувається якраз навпаки. Перехід до наступного, вищого етапу розвитку готується та визначається тим, наскільки повно прожитий попередній період, наскільки визріли ті внутрішні суперечності, які можуть розв'язуватися завдяки такому переходу». Однак слід зазначити, що всі

стадії розвитку дитини є цінними, та щоб не вплинути на психічне здоров'я дитини, не можна прискорювати перехід з однієї стадії розвитку на іншу.

Коли дитина починає навчатися у першому класі, вона стикається з великим потоком інформації, яку їй потрібно зрозуміти та усвідомити. У цьому процесі основну роль відіграє те, наскільки у дитини розвинена нервова система, зокрема мозок. До початку навчання в школі мозок дитини значною мірою є структурно зрілим, проте нервові елементи і особливо їх зв'язки, продовжують формуватися ще протягом кількох років. Зважаючи на це, можна пояснити, чому мала стійкість уваги, стан тривоги, чому діти часто відволікаються ні час навчальної діяльності та швидко втомлюються [5, 152].

Вік від шести до семи років ще по-іншому називають «кризою семирічного віку». За рівнем свого інтелектуального розвитку 6-річний першокласник досі є дошкільником. У ньому зберігаються особливості мислення дітей дошкільного віку, домінує мимовільна пам'ять (переважно пам'ятає цікаві речі, а не речі, про які потрібно пам'ятати). Особливість уваги відображається в тому, що дитина може робити щось одне, не більше 10-15 хвилин. Навчати цих дітей потрібно у відповідному режимі: урок повинен тривати не більше ніж 35 хвилин; потрібно організовувати рухливі ігри на перерві; не задавати домашнє завдання. На уроці має бути не велика кількість навчального матеріалу, також більша кількість загальнорозвиваючих занять. Про це повинен знати та пам'ятати вчитель, аби не перенавантажувати дітей.

Вступ до школи - це переломний момент в житті кожної дитини. Раніше притаманні дітям такі якості як безтурботність, безпечність, занурення в гру, відходять на задній план, адже тепер їхнє життя наповнюється безліччю вимог, обов'язків та обмежень пов'язаних з школою: тепер дитина повинна ходити щодня до школи, дотримуватись нового режиму дня, виконувати домашні завдання, наполегливо працювати і т.д. У зв'язку з цим, виникає поняття «шкільна адаптація».

Переважає більшість педагогів і психологів поняття «адаптація» визначають як пристосування індивіда до групових норм і власне соціальної адаптації, що передбачає формування адекватної системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграцію особистості в соціальні групи, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища [2, 43].

Адаптація до школи – це пристосування дитини до шкільних умов та вимог, що є для неї новим порівняно з дошкільним навчальним закладом та сімейними умовами в дошкільному дитинстві. Період адаптації має на меті створити психологічні та навчальні умови, щоб забезпечити гарний процес пристосування дітей першокласників до шкільного життя і навчання. Дитина пристосовується до школи не одразу. Це досить тривалий процес, який чинить великий тиск на всі системи організму дитини.

Більшість батьків вважають найголовнішим своїм завданням на етапі підготовки дитини до школи «наповнити» її знаннями, тобто, щоб дитина знала усі букви та читала, писала друковані та писані літери, рахувала до 10 і більше та виконувала операції додавання і віднімання. Проте не усвідомлюють того, що крім інтелектуальної готовності дитини до школи є ще ціла низка не менш важливих складових: це соціальна, емоційно-вольова, мотиваційна та фізіологічна готовність дитини.

Уже у дошкільному віці починає реально формуватись особистість дитини, причому цей процес тісно пов'язаний з розвитком емоційно-вольової сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки, що відповідно, детерміновано соціальним оточенням, передусім типовими для даного етапу розвитку взаєминами з дорослими. З метою розвитку емоційної сфери необхідно передбачити гармонійне виховання різних почуттів і емоцій, а також формувати в дитини необхідні навички в керуванні своїми почуттями і емоціями (гнів, занепокоєння, страх, провина, сором, співчуття, жалість, емпатія, гордість, шляхетність, любов та інші); навчити дитину розуміти свої емоційні стани і причини, що їх породжують. З емоційним благополуччям

дитини пов'язана її оцінка самої себе, своїх здібностей, моральних і інших якостей .

Виділяють наступні умови психологічної адаптації дитини до школи:

По-перше - соціальний статус дитини: він перейшов від дошкільника до школяра. Вперше дитина несе власну соціальну відповідальність і стає членом суспільства.

По-друге - провідна діяльність дитини. Коли діти навчаються в школі, вони починають опановувати навчальну діяльність: учні повинні «вчитися вчитися», тобто запам'ятовувати навчальні матеріали, формулювати відповіді та вирішувати проблеми. Дитина несе відповідальність робити те, що вона не завжди хоче робити, вона повинна доволі контролювати свою поведінку, зосереджуватись на уроках.

По-третє - нове соціальне оточення дитини: вчителі, клас (однокласники). Успіх продовження навчання дитини в школі залежить від ставлення вчителя до дитини. Чи може дитина адаптуватися до шкільного середовища, значною мірою залежить від того, наскільки міцно вона затвердила свою позицію серед однолітків у класі. Сімейна ситуація, в якій опиняється дитина на початку свого навчання в школі, також має велике значення.

По-четверте, однією з найсерйозніших проблем у навчанні в початковій школі є заборона активної дитячої діяльності та навпаки - активізація повільної і пасивної дитячої діяльності. Вчитель прагне зробити діяльність дітей на оптимальному рівні, що сприятиме кращому засвоєнню матеріалу й підтримці позитивної уваги та зосередженості.

По-п'яте, успішна адаптація дітей до школи та їх повна інтеграція в навчальний процес пов'язані із посиленням розвитку дитячої психології, думок, емоцій та волі та усуненням страхів та негативних емоцій. Необхідно виробити своєрідний «довільний комплекс» - здатність контролювати себе, бути уважним і здібним до довільних вольових та інтелектуальних зусиль.

М.Бітянова, вважає що, пристосованість дітей до школи насамперед означає їх пристосованість до нових функцій: задоволення освітніх та соціальних вимог, прийняття рольових зобов'язань учнів.

Природно, що така адаптація відбувається не лише на зовнішньому поведінковому рівні, але й на внутрішньому особистісному: формуються певні установки та особисті якості, що робить дитину старанним і успішним учнем. Тому, на думку вченої, адаптована дитина є пристосованою до загального особистого, фізичного та інтелектуального розвитку в конкретному навчальному середовищі [3, 106].

Під час адаптаційного періоду у першокласників відбуваються такі процеси:

- діяльність функціональної системи організму першокласника фізіологічно пристосовується до змін структури та навантажень;
- розвиваються, формуються та засвоюються способи та прийоми нової діяльності, тобто відбувається процес навчання;
- за допомогою емоційної сфери дітей першого класу оцінюються суб'єктивно комфортні або незручні зміни в навколишній дійсності та відповідно до них налаштовується їх поведінка та діяльність [4, 37].

Враховуючи це, слушною буде думка І. Кулагіної, яка вважає, що «адаптація – це не тільки пристосування до успішного функціонування в даному середовищі, а й здатність до подальшого психологічного, особистісного і соціального розвитку» [3, 107].

Коли мова йде про адаптацію, ми повинні не тільки сприймати її як пристосування дитини до успішної діяльності у шкільному середовищі (тобто до нових відносин, умов, вимог, видів діяльності, нового режиму життєдіяльності та інших, але без психологічних втрат, поганого настрою, погіршення самопочуття, самооцінки), а як можливість майбутнього особистісного, психологічного та соціального розвитку.

Зважаючи на вище перераховане, адаптація має бути успішною, адже саме від її успішності залежить як надалі дитина буде себе в школі, та поза її межами.

Є певні чинники, що впливають на успішність адаптації дитини до школи, зокрема науковці виділяють такі [1, 97]:

- функціональна готовність до початку систематичного навчання: дитячий організм повинен бути функціонально підготовленим, тобто він повинен досягти певного рівня розвитку різних органів і систем, щоб повною мірою реагувати на зовнішнє середовище;

- вік початку систематичного навчання: не випадково адаптаційний період у шестирічок більш тривалий ніж у семирічок. У шестилітніх дітей спостерігається більш висока напруженість всіх систем організму, більш низька і нестійка працездатність. Рік, що відокремлює шестирічну дитину від семирічної, дуже важливий для її фізичного, функціонального і психічного розвитку. Саме в цей рік формуються важливі новоутворення, зокрема: інтенсивно розвивається регуляція поведінки, орієнтація на соціальні норми і вимоги, закладаються основи логічного мислення;

- стан здоров'я: це один з основних важливих чинників, що впливають не лише на діяльність та успішність процесу адаптації до школи, а й на процес подальшого навчання. Не викликає сумніву той факт, що найбільш легко адаптуються здорові діти;

- рівень тренуваності адаптаційних механізмів : учні першого класу які раніше ходили до дитячого садочка набагато легше будуть адаптуватися до школи, ніж ті діти, які раніше не мали уявлення, що таке дитячий садок, які у минулому не звикли до тривалого перебування в дитячому колективі;

- особливості життя дитини в сім'ї: до важливих факторів належать психологічна атмосфера сім'ї, стосунки між батьками, спосіб виховання, статус дитини в сім'ї, сімейне життя дитини, режим дня, тощо;

– психологічна готовність до шкільного навчання : яка передбачає інтелектуальну готовність (рівень розвитку пізнавальних здібностей), емоційно-вольову (емоційна зрілість, адекватність емоційного реагування, вольова регуляція поведінки) й особову готовність (мотиваційна готовність, комунікативна готовність);

– раціональна організація навчальних занять і режиму дня : головна умова, не дотримуючись якої, неможливо зберегти здоров'я дітей під час навчального року є відповідність режиму занять, методів викладання, змісту та насиченості навчальних програм також умов середовища – віковим особливостям дітей шестирічного віку;

– відповідна організація рухової активності дитини: рухова активність – найефективніший спосіб вчасного запобігання стомлюваності, підтримки високої працездатності.

На успішність адаптації першокласників великий вплив має вчитель. Він має правильно організувати не тільки навчальну діяльність, але і соціальне середовище класу. Перші дні навчання є дуже важливими, оскільки враження від них дасть дитині уявлення про шкільну рутину. Дитина повинна відчувати себе в безпеці, тому вчитель повинен слідкувати за цим. Педагог формує дитячий колектив та допомагає кожній дитині влитися в нього. Навчання в школі має давати учням позитивні емоції та допомогти знайти своє місце серед однолітків, підтримувати впевненість у собі та у своїх силах. Важливо, щоб ці позитивні емоції пов'язувались із навчальною діяльністю, її процесом та першими результатами. Це є однією із важливих задач вчителя початкових класів, який правильно має організувати клас та створити доброзичливу атмосферу в ньому, щоб було комфортно, спокійно та добре всім учням.

Список інформаційних джерел:

1. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В. Г. Панка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32310413.pdf>
2. Лісновська Л. Б. Роль самооцінювання в адаптації дитини до школи. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2006. № 2. С. 41-45.
3. Любчак Л.В. Соціально-педагогічні особливості впливу розвитку емоційної сфери дитини в сім'ї. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* Вінниця, 2012. С. 105-110.
4. Максим О. В. Вплив психічних станів учнів на процес адаптації першокласників. *Нові технології навчання: наук. зб.* К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. МОН України. 2012. Вип. 72. С. 34-40.
5. Прищепя О. Психологічні особливості адаптації молодших підлітків до навчання в основній школі / О. Прищепя // Вісник інституту розвитку дитини. Вип. 13. Серія: Філософія, педагогіка, психологія : Збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 149-154.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРТЦВА В НУШ

*Матющенко Вікторія Володимирівна
студентка 3 курсу Національного університету
«Чернігівський колегіум» ім.Т.Г.Шевченка
E-mail: vika.matjuschenko07@gmail.com*

Педагог – це партнер? Концепція нової української школи, яка стала потужним поштовхом у системі освіти, стверджуючи, що педагог – це не тільки наставник для дитини, але й друг для дітей та їхніх батьків.

Термін «партнерство» переважно визначають як:

- система взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко узгоджені і злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності. [1]

Педагогіка партнерства – це формула НУШ, напрям педагогіки з особисто-орієнтованим навчанням у центрі якого є – дитина. Звісно, це зовсім не нове поняття, яке прийшло в педагогіку, але точно можна сказати, що реалізація педагогіки партнерства буде здійснюватися в просторах нової школи, зберігаючи індивідуальність і позицію кожного учасника навчального процесу.

«Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський. [2] Вчитель, який знайшов шлях до дитячого серця, буде успішно організовувати навчальний процес та взаємодіяти з учнями. В очах дитини, розвіється образ суворого наставника, учень стане відкритим та привітним. Не можна забувати, що учасниками освітнього процесу також виступають батьки учнів, і дуже важливо перебувати з батьками дитини у добрих стосунках. Адже, вчителі та батьки, повинні визначити спільну мету, накреслити спільну траєкторію по якій будуть рухатись, заради успіху дитини.

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких *принципах*:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).[3]

Робота вчителя має бути спрямована на організацію освітнього процесу таким чином, аби дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Вчитель може використовувати різноманітні цікаві розповіді, наводити приклади з власного життя, спільно вирішувати різні завдання та задачі, заохочувати дітей до творчості тощо. Вчитель повинен створювати сприятливі умови для здійснення пошукової діяльності учнів, у процесі якої дитина зможе дізнаватись нове та розвиватись. Необхідно максимально враховувати права та здібності дитини, її потреби та інтереси, а також дотримуватись ідей дитиноцентризму.

Ідеї дитиноцентризму:

- відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;
- активність учнів у навчальному процесі, орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;
- відмова від орієнтації навчально-виховного процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;

- виховання «вільної незалежної особистості», яка «запалюється любов'ю та керується розумом» (за Д. Дьюї);
- забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;
- впровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству.[4]

Василь Олександрович Сухомлинський ще за часів своєї педагогічної діяльності зазначав, що виховання особистості має здійснюватися через триаду «школа – сім'я – громадськість» [5].

Важливу роль у педагогіці партнерства відіграють батьки, адже вони повинні стати активними учасниками освітнього процесу. Батьки, мають проявляти особистісний інтерес до діяльності дитини, які її здобутки та успіхи. Вчитель при взаємодії з батьками, може дослідити і краще зрозуміти можливості дитини. Якщо батьки стануть партнерами з педагогом і будуть допомагати один одному, оберуть ефективну модель співпраці, то отримають гарний результат своєї спільної діяльності

Отже, основним завданням педагогіки партнерства є створення сприятливої атмосфери між батьками, вчителями та дітьми. Співпраця породжує нові ідеї, змінює освітній простір та погляди. Узгоджені дії учасників призводять до спільної справи і стають основною виховного простору школи.

Список інформаційних джерел:

1. Співробітництво всіх учасників навчально-виховного процесу у створенні комфортних умов для розвитку творчих здібностей школярів. Веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/pedagogika-partnerstva-137674.html>

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja /Софій Н. З та ін., ; під заг. ред. Бібик Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
3. Основні принципи та критерії ефективного партнерства учасників освітнього процесу. Веб-сайт. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=77>
4. Ідеї дитиноцентризму в сучасній школі. Всеосвіта. Веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/idei-ditinoctrizmu-u-sicasnij-skoli-109520.html>
5. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>

МОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Мащенко Юлія Миколаївна
студентка 23 пі групи
факультету педагогіки та психології
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: mashchenko2002yulia@ukr.net*

*Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Тесленко Тетяна Василівна*

Мотиваційний аспект уроку – це одна з головних його частин, адже щоб навчити дитину, необхідно не лише передати їй знання і вміння, а й сформувати в неї певну пізнавальну і практичну активність. Важливим структурним елементом цієї активності є мотиваційний аспект, у якому виявляється ставлення школярів до навчання.

Під час проходження практики в школі, проводячи виховні заходи й уроки, я переконалася в тому, що тільки особистісно значущі поняття

засвоюються учнем, тому проблема мотивації навчання учнів, особливо в початкових класах, є дуже актуальною на сьогодні.

Навчальна мотивація – це загальна назва для процесів, засобів, методів спонукання учнів до продуктивної та пізнавальної діяльності. Для організації ефективної роботи з розвитку мотивації важливо уявляти загальні вікові тенденції розвитку школяра: знати, з якими мотивами дитина приходить до школи, яка мотивація може і повинна скластися в неї до закінчення, не лише початкової, а й середньої школи.

Однією з найскладніших проблем, що постають перед освітянами всіх часів і народів, є заохочення байдужих до навчання учнів. Визначити невмотивованого учня неважко. Зазвичай це діти, які своє ставлення до навчання висловлюють так: «Я не хочу!», «Я не буду!», «Не чіпайте мене!», хоча їхні оцінки за тест вказують на їх високий потенціал. Учні з низькою мотивацією, часто задовольняються тим, щоб просто позбуватися тієї чи іншої роботи [1].

З'ясовуючи, як саме «запалити мотиваційний вогонь» в байдужих до навчання учнів, важливо, насамперед, визначити, чому вони не намагаються досягнути більшого. Є різні причини, але хочу запититися на найголовніших:

- **Недостатня зацікавленість.** Учень не розуміє важливості і значення шкільної роботи для його подальшого життя.
- **Страх перед невдачею.** Учень боїться скоїти помилку і вважає, що безпечніше уникнути ризику, чим виконати роботу на високому рівні.
- **Хибні цінності.** Учень набагато важливіше здаватися «крутим» перед однолітками, ніж компетентним й успішним в навчанні.
- **Навчальні проблеми.** Учень намагається зрівнятися зі своїми однокласниками, які добре навчаються, однак після невдачі легко здаються.

- **Недостатнє навантаження.** Учень отримує завдання, рівень якого нижчий від рівня здібностей учня.
- **Потреба увагу.** Учень може намагатися привернути увагу вчителя, вдаючи безпомічного.
- **Емоційне перевтомлення.** За недостатнім інтересом до навчання чи невміння зосередитися, можуть стояти тривога чи депресія.
- **Низькі очікування.** Низька успішність учні в школі, може бути своєрідним актом протесту проти тиску з боку батьків, які вимагають надто високих результатів у навчанні [2].

Для того, щоб підвищити рівень навчальних досягнень невмотивованих учнів, потрібно пам'ятати, що засоби впливу на них не завжди забезпечать очікувані результати. "Правильний" результат важко спрогнозувати на загальному рівні, оскільки те, що добре впливає на одного учня, не обов'язково буде ефективним засобом для іншого:

- **Приватна розмова з учнем.** Спробуйте переконати невмотивованого учня допомогти вам зрозуміти, що здається нецікавим у навчальному процесі. Нехай учень запропонує, що саме може змінити вчитель.
- **Створення ситуації успіху.** Якщо учень має неприємний досвід академічної невдачі, дайте йому таке завдання, яке він насправді здатен успішно виконати.
- **Звертання особливої уваги на таланти та здібності учнів.** Знайдіть у школі можливість для учнів вирізнитися серед інших і продемонструвати свої таланти перед однокласниками і шкільним колективом.
- **Урізноманітність методи навчання.** Учням може бути просто нудно від певних учительських підходів, особливо, коли урок містить велику кількість інформації. Вчитель може використовувати кооперативне

навчання, рольові ігри, відповідні мистецькі проекти, роботу на комп'ютерах, презентації, ігри, екскурсії.

- **Навантаження учнів.** Мотивація втрачається і тоді, коли завдання надто прості чи занадто складні. Вчитель може підвищити мотивацію учнів, якщо даватиме завдання, які будуть досить цікавими і доступними.

- **Зробити навчання розвагою.** У вчителя є багато способів перетворити навчання на розвагу. Один з них – це розпочати урок із запитання, проблеми чи головоломки, що пов'язані з темою уроку. Інший спосіб – це перетворити тему на таємницю, яка вимагає розкриття.

- **Вивчення у невеликих кількостях.** Вчитель може поділити завдання на менші частини, викладаючи спочатку одну частину і не переходити до іншої, поки її цілком не буде опановано.

- **Дозволяти учням пропускати вже опановані ними теми.** Учні, які випередили своїх однокласників у навчанні, можуть бути незадоволені повільними темпами навчання, і їхній протест проти нудьги може виражатися у формі неуважності, недовиконаних завдань, пасивності на уроках [2].

Важливо пам'ятати, що вмотивованість учня час від часу може змінюватися залежно від предмету, оточення чи стилю викладання. Дитина може неохоче читати художню літературу, але з ентузіазмом займатися математикою. Інший може бути неуважним і незацікавленим протягом розповіді, але із захопленням поставиться до спостереження за експериментом. Завдання вчителя під час здійснення спроби мотивації невмотивованих учнів полягає, насамперед, у пошуку причин того, що відвертає їх від навчання, способів подолання цих перешкод і привернення дітей до навчання [3].

Мотиваційний аспект навчальної діяльності важливий ще тому, що ним значною мірою зумовлюється виховний вплив навчання на особистість. Мотиви діяльності учнів формуються й закріплюються за умови послідовної і систематичної їх реалізації і діяльності вчителя. Ці мотиви стають звичними для учнів, перетворюються у властивості їх особистості.

Формування стійких узагальнених мотивів діяльності особистості є водночас формуванням їх характеру. Тому закріплення повноцінних мотивів навчальної діяльності учнів (мотивів, які відповідають меті і завданням навчання) має важливе значення в ставленні особистості [4].

Отже, значення психології мотивів навчальної діяльності учнів полягає в тому, щоб, спираючись на знання психологічних закономірностей мотивів, не лише цілеспрямовано керувати пізнавальною діяльністю учнів, а ефективно здійснювати виховання особистості кожного учня.

Список інформаційних джерел:

1. Алексеева М. І. Мотиви навчання учнів підліткового віку / М. І. Алексеева, М.Т. Дригус // Вивчення особливості підлітка / [За ред. М. Т. Дригус]. – К.: Ін.: психології АПН України, 1994. – С. 23.
2. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. - М.: Просвещение, 1998. – 45 с.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. - К.:Генеза, 1997. – С. 67.
4. Соловейчик С.Я. От интересов к способностям [Текст]. М.: Знание, 1986. – 98 с.

**РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
МОТИВАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ**

*Мішустіна Владислава Сергіївна
студентка
НУ «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів
ел. адреса: vladislavka.mishustina@gmail.com*

*Мехед Ольга Борисівна
кандидат біологічних наук, доцент
завідувач кафедри біології
НУ «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів
ел. адреса: mekhedolga@gmail.com*

Здоровий спосіб життя – це необхідний чинник забезпечення довготривалого активного життя, соціального, природного й психічного благополуччя людини. Ведення здорового способу життя передбачає достатню рухову активність, збалансоване харчування, здоровий сон, забезпечення гігієнічних норм, обґрунтоване чергування роботи й відпочинку, своєчасні медичні профілактичні огляди та консультації, уникнення шкідливих звичок. Поняття «здоровий спосіб життя» складається із важливих елементів, що стосуються всіх аспектів здоров'я – фізичного, психічного, соціального та духовного [1].

Аналіз наукових публікацій переконливо засвідчує, що важливими аспектами модернізації системи здоров'язбереження в Україні повинні стати інноваційні методи, спрямовані на мотивацію до ведення здорового способу життя, зокрема це стосується формування здорового способу життя молоді [2].

Дослідження останніх років підтверджують, що однією з причин недостатньої мотивованості до здоров'язбереження та здоров'ярозвитку є відсутність у молоді актуальної інформації про значущість здорового способу життя, зокрема про значення рухової активності в покращенні

фізичного здоров'я й елементарних основ самоконтролю власного фізичного стану [3].

В той же час у спеціальній науково-методичній літературі представлено питання оптимізації освітнього процесу завдяки впровадженню інформаційних комп'ютерних технологій, що сприятиме формуванню та розвитку інформаційної, а через неї і здоров'язрозвивальної культури особистості. Впровадження інформаційних технологій у освітній процес у закладі вищої освіти дає змогу своєчасно забезпечувати молодь актуальною інформацією, та сприяє формуванню основних ключових компетенцій, забезпечує мотивацію молодих людей до можливості пошуку відповідей на питання стосовно підтримання та розвитку не лише власного здоров'я, а й здоров'я оточуючих. У результаті самоосвітньої діяльності активізується процес надбання, структурування й закріплення знань, що в свою чергу сприяє формуванню у молоді уміння критичного мислення для пошуку оптимального впровадження основних здоров'язберігаючих технологій [2, 4].

Мета статті – теоретичне дослідження впливу інформаційно-комунікаційних технологій на дотримання молоддю здорового способу життя та можливість формування у неї мотивації до збереження і зміцнення власного здоров'я.

Раніше проведені дослідження засвідчили, що на свідомість та поведінку молоді впливає стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що пояснюється великим обсягом інформації, що одночасно дозволяють вказані технології передавати [5].

Розглянемо фактори та принципи, яких необхідно дотримуватись для здоров'язберезувального використання інформаційних технологій при роботі із молоддю.

Санітарно-гігієнічні фактори. Програмні засоби, що використовуються у освітньому процесі, як і інші технічні засоби навчання не повинні спричиняти несприятливі зміни самопочуття. Для чого розроблено гігієнічні

нормативи безперервної роботи з технічними засобами навчання, яких потрібно дотримуватись.

Принципи зорового сприйняття інформації. Активна та результативна робота людини перед екраном монітора, починається із засвоєння інформації, що включає відображення властивостей об'єкта і забезпечує формування його чуттєвого уявлення.

Принцип фізіологічної відповідності. Дотримання вимог до кольорів предметів та їх яскравості – необхідна умова збереження у фізіологічному стані м'язів кришталика ока і, як наслідок, збереження гостроти зору.

Принцип емоційної відповідності. Інформація, що передається, повинна викликати емоційну реакцію, допомагати опанувати інформацію, яку важко зрозуміти у звичайному викладі.

Таким чином, вплив інформаційно-комунікаційних технологій на підвищення ефективності здоров'ярозвивального виховання молоді в першу чергу полягає в тому, щоб підвищувати мотивацію до ведення здорового способу життя молодими людьми, при цьому необхідно дотримуватись вищеперелічених принципів. Варто врахувати, що і освітній процес в Україні не занадто переобтяжений впровадженням комп'ютерних технологій, ситуація дещо виправляється завдяки широкому впровадженню дистанційної освіти. Здебільшого під час проведення освітніх навчальних та позанавчальних заходів використовуються мультимедійні презентації, також відео- та аудіоінформація; в часи дозвілля молодь, як правило, захоплюється розважальними комп'ютерними іграми або спілкується у соціальних мережах.

Таким чином, тотальна присутність молоді в Мережі, створює чудові передумови для впровадження принципово нового формату соціальної здоров'ярозвивальної активності в соціальних мережах, в форматі інформаційних проєктів соціального, юридичного, природоохороного,

благодійного характеру та програм пізнавально-освітнього спрямування в позанавчальній роботі.

Інтернет-спілкування забезпечує безмежні можливості для комунікаційної взаємодії, потрібно розуміти, що завдяки такому спілкуванню простіше знайти однодумців не лише за інтересами, хобі та світоглядом, а й стосовно способу життя та підтримання здоров'я.

Мотиваційна робота стосовно здорового способу життя з використанням мережі Інтернет, може бути спрямована на просування молодіжних ініціатив, оприлюднення даних про певний об'єкт або явище стосовно здоров'язбереження передбачають практично одночасне широке ознайомлення учасників з інформацією, включаючи аналіз і узагальнення фактів, представлених для широкої молодіжної аудиторії, зокрема про фізичні можливості людського організму та шляхи їх розвитку [6]. Через призму усвідомленого критичного мислення формується система ціннісного усвідомлення і, в тому числі, відповідального ставлення молоді до власного здоров'я.

Молоді люди, що мають активну життєву позицію в соціальних мережах, відвідують дискусійні форуми, знаходять і виокремлюють актуальну для них інформацію відповідно до тематичних рубрик. Наступний крок - опрацювання інформації, узагальнення висновків і презентація власних проєктів, заходів, доповідей, наукових робіт тощо. Вищеперелічене сприяє формуванню власного «Я» молоді людини.

З огляду на актуальність особистісного та колективного інтересу щодо впровадження інноваційних підходів, у практичному вимірі здоров'язберезувальної та здоров'язрозвивальної діяльності особливий акцент варто зосередити на прагматичній функції, оскільки суб'єкт повинен бути активним в громадському житті, що передбачає не лише оцінку певних предметів, явищ і подій, а й спроможність до вмотивованих дій і вчинків [7].

Важливо, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в процес мотивації молоді до здорового способу життя сприятиме зацікавленості молодих людей та підвищить ефективність впровадження здоров'ярозвивальних технологій у освітній процес та повсякденне життя.

Список інформаційних джерел

1. Стратегии и рекомендации по здоровому образу жизни и двигательной активности : [сб. материалов Всемир. орг. здравоохранения] / Е. В. Имас, М. В. Дутчак, С. В. Трачук. Киев : Олимп. лит., 2013. 528 с.

2. Футорный С. М. Здоровьесберегающие технологии в процессе физического воспитания студенческой молодежи : [монография]. Киев: Саммит-книга, 2014. 296 с.

Мехед О. Б. Формування здорового способу життя як важлива частина виховання та соціалізації підростаючого покоління. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 4 (160): НУЧК, 2019. С. 84-88 с.

Мехед Д. Б., Мехед О. Б., Скребець В. О. Психологічні проблеми використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Випуск 93. Серія: педагогічні науки: Збірник. Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2011. - № 93. С. 214 - 216.

Мехед Д. Б., Мехед О. Б. Педагогічні умови використання освітніх засобів інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі. Теорія і практика природничого навчання школярів: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Чернігів, 23-24 квітня 2014 року). ТОВ «НВП «Інтерсервіс». Чернігів, 2014. С. 65 – 67

Nosko, M., Mekhed, O., Ryabchenko, S., Ivantsova, O., Denysovets, I., Griban, G., Prysyzhniuk, S., Oleniev, D., Kolesnyk, N., & Tkachenko, P. (2020). The influence of the teacher's social and pedagogical activities on the

health-promoting competence of youth. International Journal of Applied Exercise Physiology, 9(9), 18-28.

Віцальнюк І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в національно-патріотичному вихованні молоді. 20.03.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dismp.gov.ua/vykorystannia-informatsijno-komunikatsijnykh-tekhnologij-v-natsionalno-patriotychnomu-vykhovanni-molodi/>

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ МІЖ БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ТА ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Петровська Вікторія Олегівна
Студентка СВО «магістр»
ВДПУ імені М. Коцюбинського, м. Вінниця,
ел.адреса: viktoria.petrovska1990.12@gmail.com

Сім'я і заклад дошкільної освіти – два важливих інститути соціалізації дітей. Вони мають різні вікові функції, але для всебічного розвитку дитини необхідна їх взаємодія. На жаль, їм не завжди вистачає взаєморозуміння, такту, щоб почути і зрозуміти один одного.

Проблему співпраці педагогів ЗДО та батьків досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а останніми роками вона визначилася як одна з найбільш актуальних. Розв'язанням цієї проблеми займалися такі науковці, як Б. Анін, М. Залужна, Т. Маркова, В. Кортило, Л. Загік, В. Іванова; продовжується її вивчення й у працях сучасних вчених: Л. Акопян, І. Бахмутської, Г. Беленької, О. Долинної, Т. Дороніної, Т.Кірієнко, С. Компова, С. Литвиненко, Л. Осіпової, О. Терещенко, Н. Швець та інших.

Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї – складна проблема, що пройшла тривалий розвиток, набуваючи різного сенсу, характеризуючись різними підходами до її розв'язання на різних етапах поступу суспільства.

Проаналізуємо сучасний передовий педагогічний довід педагогічних працівників ЗДО щодо забезпечення ефективної співпраці з батьками вихованців. Вихователі з різних дитячих садочків різних міст України пропонують свій досвід по роботі з батьками.

Татяна Кірієнко пропонує таку схему співпраці ЗДО та сім'ї: зокрема, пріоритетності родинного виховання, орієнтацію на інтереси, потреби, запити сім'ї, диференційований підхід до роботи з батьками, а саме урахування соціального стану родини та урахування освіченості батьків, а також залучення батьків до участі у педагогічному процесі.

Також вона пропонує модель форм взаємодії ЗДО та сім'ї, зокрема: *індивідуальні*, до яких педагог відносить вступне анкетування, попереднє відвідування дитсадка батьками, співбесіди, консультації, відвідування педагогами вихованців удома, телефонний зв'язок; *групові*: консультації, практикуми, клуби взаємодопомоги, школа молодших батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми, засідання батьківського комітету, створення груп батьків-порадників, опитування, інтерв'ювання, презентація кращих ідей родинного виховання, клуб спілкування, клуб взаємодопомоги, родинний клуб; *колективні*: батьківські конференції, тематичні зустрічі, дні відкритих дверей, перегляд святкових ранків та розваг, спільні свята, спортивні розваги, відпочинок у вихідні дні, дні іменинників, фестиваль знахідок родинного виховання, спільні суботники, спільні родинні свята, зустрічі з цікавими людьми, виставки, конкурси, години відвертої розмови, тематичні вечори; *наочно-письмові*: батьківські куточки, тематичні стенди, ширми, планшети, дошка оголошень, інформативні листи, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні зошити, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання [3, с.7-8]

Валентина Дерев'янка пише, що створюючи в дитсадку позитивну, гуманістичну атмосферу, педагоги мають подбати й про налагодження

добрих стосунків з батьками вихованців. Однак нерідко на заваді співпраці стають конфлікти й непорозуміння, які призводять до того, що найближчі до малюка люди, об'єднані спільною метою, опиняються по різні боки барикад. Тому, вихователь придумала золоті правила добрих взаємин, щоб уникнути конфліктів. Кожен тато і кожна мама мають власне уявлення про те, як слід виховувати дітей. Іноді їхнє бачення не збігаються з освітньою концепцією, прийнятою в дошкільному закладі, а подекуди – навіть суперечить їй. При вступі малюка до дитсадка батьків зазвичай інформують про режим дня, речі, які потрібно принести, про те, як здійснюється оплата за харчування, які проводять заняття тощо. Однак нерідко поза увагою залишаються не менш важливі питання, а саме: яких педагогічних принципів і основних методик дотримуються педагоги, як регулюється життя в групі, як розв'язуються конфлікти між дітьми, як батьки можуть висловити своє невдоволення чи претензію тощо. Не повідомляючи батьків на початковому етапі про особливості життя в дитячому садку, педагоги закладають основу для майбутніх конфліктів.

Отже, найперше завдання адміністрації і вихователів ЗДО – детально інформувати батьків про установлену систему педагогічних впливів у закладі ще до того, як дитина почне його відвідувати.

Друге завдання – варто показати батькам способи «безболісного» розв'язування конфліктів, якщо вони виникають. Батьки мають знати, що за найменших сумнівів вони можуть звернутися до вихователя чи адміністрації закладу, аби з'ясувати й об'єктивно оцінити обставини, що спричинили проблему, і разом працювати над її розв'язанням, а не скаржитися у вищі інстанції.

Третє завдання – слід налагодити повноцінне спілкування між педагогами і родинами дітей. Дивно, але більшість вихователів ніколи не звертаються до батьків по допомогу у вихованні їхніх дітей. І дарма, адже це люди, які перебувають поряд з малюками від дня його народження і знають

свою дитину краще, ніж будь-хто інший. Тому вони можуть бути добрими порадиниками і допомогти педагогу підібрати «ключик» до їхнього малюка [4, с.10-11].

Ірина Бахмутська розповідає, що робота з батьками вихованців так само важлива, як і робота з дітьми. Тут не можна обмежитися формальним, поверховим підходом. Батьки й вихователі мають стати партнерами, які працюють разом задля досягнення спільної мети. Будувати таку міцну співпрацю необхідно, починаючи з перших днів маляти у дитсадку. Вона стверджує: «Спільні цілі – фундамент партнерських відносин. Співпраця педагогів і родини – важлива умова гармонійного розвитку малюка, а головне – його щасливого, насиченого і цікавого дитинства». Тому педагог перебуває в постійному пошуку ефективних форм активного залучення батьків до освітнього процесу. Вибудовуючи плані стратегію спілкування з родинами, намагається робити акцент не тільки на теоретичному висвітленні основних засад освітнього процесу, а передусім, на формуванні в батьків практичних навичок використання ефективних прийомів та методів виховання, організації змістовного дозвілля дітей.

З цією метою педагог використовує різні форми роботи, як от: групові збори, «круглі столи», тренінги, практикуми, майстер-класи тощо, які спонукають мам і тат до глибокого осмислення власного життя та ставлення до своїх дітей, самоосвіти і самовдосконалення.

На шляху до усвідомлення батьківства. Навчаючи батьків оцінювати свої дії з позиції дитини, педагог націлює їх на усвідомлення себе не лише відповідальним за дитину, а й «відповідальними перед дитиною». Так, наприклад під час тренінгу «Вчимося чути своїх дітей» показує, як від нестачі батьківської уваги дитина втрачає впевненість у собі, як поступово може згасати її інтерес до життя. Організуючи спільну діяльність малюків і батьків, привертає їхню увагу до того, як їхні обійми, підбадьорювання знімають у дитини стрес і напруження, додають упевненості у своїх силах,

навчає їх помічати дитячі переживання, «розшифрувати» різні прояви поведінки малят.

Емоційна підтримка. Для більш «камерного» обговорення різних проблем педагоги і батьки вихованців створили клуб «Молода сім'я». Однак іноді питання бувають настільки делікатними, що матусям зручніше звернутися до вихователя по телефону, тож у ЗДО діє і така форма роботи, як «телефон довіри». Особливої уваги потребують сім'ї-переселенці. Педагоги намагаються бути чуйними й уважно ставитися до їхніх потреб. Щоб допомогти таким сім'ям адаптуватися і протидіяти негативним чинникам зовнішнього навколишнього середовища, делікатно, не виокремлювати особистості, проводять консультації «Перша допомога при гострому стресі», «Подолання страху в конфліктній ситуації».

Інформаційна підтримка. Позитивні результати дають анкетування, випуски інформаційних листівок, рекомендацій, газет з педагогічними завданнями для батьків. Головна їхня мета полягає у стимулюванні активності батьків, прагнення до самостійного набуття педагогічних знань, умінь, осмислення важливих положень виховання дітей у сім'ї, усвідомлення батьківства. Педагогічні завдання спонукають аналізувати, зіставляти виховання дітей у родині й у дошкільному закладі, робити висновки, бачити перспективи та шляхи покращення якості виховання. Продуктивним є й поширення серед батьків відеозаписів занять, режимних моментів, зроблених вихователем.

Показник успішності – ініціативи батьків. Успішність педагогічної взаємодії дитячого садка і родини загалом визначається правильно обраною позицією вихователя. Тільки в такому випадку виникає емоційно позитивний контакт, реалізуються всі освітні завдання. Приємно, коли батьки підтримують ініціативи педагога і пропонують власні ідеї. Наприклад, після майстер-класу «Нетрадиційні техніки малювання» мами (це було взимку) запропонували виготовити невеличку пісочницю, щоб і в холодну погоду

діти мали змогу малювати на піску, грати з ним. Татусі творчо підійшли до розв'язання цього питання і не просто змайстрували ящик і набрали туди піску, а й обладнали його підсвіткою, що дає змогу експериментувати з піском, використовувати пісочну анімацію.

Секрети залучення татусів. Досвід показує, що найскладніше залучити до активної участі у житті дитсадка татусів. Чоловіки не дуже охоче погоджуються брати участь у конкурсах, святах, а от на пропозицію бути фотографами на таких заходах завжди відгукуються. Помічено, що коли готують фотовиставки, то найвдаліші фото виходять саме у татусів. Прихильно сприймають чоловіки й прохання облаштувати ігровий майданчик, посадити дерева тощо [1, с. 26-28]

Ганна Беленька пропонує «Кроки партнерства» для співпраці дошкільного закладу і родини заради дитини.

1-й крок. Знайомство: отримання від батьків якомога повнішої інформації про дитину та особливості її життя в сім'ї.

Методи: індивідуальні бесіди, анкетування, спостереження за взаєминами між дитиною і членами її родини в ранкові та вечірні години.

2-й крок. Демонстрація вихователем власної фахової компетентності шляхом надання інформації про сучасні дослідження в галузі дитячої психології, новітні погляди на виховання дітей та доцільність їх застосування.

Методи: доповідь з використанням відеоматеріалів на батьківських зборах, коротка розповідь під час вечірньої зустрічі, майстер-клас з ігротехніки, рекомендації з арт-терапії, інтернет-повідомлення, короткі відеоповідомлення про успіхи дітей, відеоілюстрації моментів поведінки малят у колективі.

3-й крок. Налагодження контакту: збирання інформації про можливості, професії, хобі батьків; створення батьківської групи в соцмережі

чи месенджері (наприклад, Viber); визначення активних / зацікавлених та ініціативних батьків; створення батьківського комітету.

Методи: опитування, індивідуальні бесіди, переконання, навіювання.

4-й крок. Робота з членами батьківського комітету. Тісна взаємодія з батьківським комітетом допомагає урахувати запити і можливості батьків у плануванні освітнього процесу.

Методи: неформальні бесіди-знайомства у форматі «Тиха розмова», «п'ятничні екскурсії» малою групою до найближчого парку.

5-й крок. Залучення частини батьків до участі в освітньому процесі: у святкових ранках, інтелектуальних та фізкультурних розвагах, батьківсько-дитячих проектах з подальшою широкою презентацією результатів цих проектів усім дітям та членам їхніх родин.

Методи: заохочення, переконання, фотозвіти, моральне стимулювання, ознайомлення з досвідом і результатами співпраці педагогів і батьків вихованців інших груп дитячого садка, кращих вітчизняних і зарубіжних закладів для дошкільнят.

6-й крок. Залучення всіх батьків до участі в освітньому процесі: святкових ранках, розвагах для дітей, колективній праці з благоустрою території дошкільного закладу, екологічно доцільній діяльності, батьківсько-дитячих проектах.

Орієнтовні теми для спільних проектів: «Улюблені ігри в нашій родині», «Що ми можемо робити разом», «Екскурсійні маршрути нашої родини», «Найдобріші фото», «Веселий лепбук», «Історія родини в малюнках», «Галерея емоцій», «Ми і наші домашні улюбленці» тощо [2, с. 4-6]

Надія Швець, пише, що багато педагогів висловлюють занепокоєння тим, що сучасних батьків важко активізувати, залучити до освітнього процесу. З метою психолого-педагогічної просвіти батьків і налагодження співпраці з ними в дошкільному закладі, де вона працює, було створено батьківський університет «Щаслива родина».

Завдання батьківського університету:

- Забезпечення єдності вимог та наступності сімейного і суспільного виховання.
- Залучення батьків до співпраці з педагогами через систему інтерактивних новітніх форм і методів навчання, до спільного розв'язання проблемних ситуацій, які виникають у площині «педагог – діти – батьки».
- Надання психолого-педагогічної допомоги батькам для підтримки різнобічного розвитку вихованців ЗДО.
- Сприяння соціалізації дітей дошкільного віку та їхніх родин з огляду на швидкі зміни в суспільному житті.
- Забезпечення взаємодії між дошкільним закладом й іншими організаціями соціальної, медичної, психологічної, юридичної підтримки дітей та батьків або осіб, які їх змінюють.
- Узагальнення та поширення позитивного досвіду виховання.
- Залучення батьків до активної участі в освітньому процесі.

Головний орієнтир – потреби й запити батьків, тому з метою їх виявлення на початку навчального року проводиться вхідне анкетування. У батьків, зокрема, запитують, чи планують вони відвідувати заходи в рамках батьківського університету, які гуртки із запропонованих їм були б цікаві. За результатами анкетування педагоги формують динамічні фокус-групи за інтересами, формують завдання та обирають форми роботи відповідно до специфіки учасників груп. Щотижня, в четвер, для однієї з фокус-груп проводиться тематичний батьківський день. Щомісяця теми змінюються. Таким чином, кожна фокус-група зустрічається один раз на місяць і опрацьовує одну тему. По закінченні дня учасники отримують електронну версію книжки з бібліотеки батьківського університету [5, с. 7-8]

Ефективна взаємодія педагогічних працівників ЗДО і батьків сприяє підвищенню культури спілкування кожної з сторін. Усі повинні зрозуміти, що співпраця необхідна, оскільки від цього залежить всебічний розвиток

дитини. Вирішення завдань співробітництва вимагає, щоб педагоги брали участь у просвіті батьків своїх вихованців, вивчали сім'ї, їхні виховні можливості, залучати батьків до організації освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Позитивні результати у вихованні та навчанні дітей досягаються при вправному поєднанні різних ефективних та дієвих форм взаємодії, при активному включенні усіх членів родини та членів закладу дошкільної освіти в цю роботу. Щоб всі батьки виявляли активність та високу громадську відповідальність, педагогам потрібно будувати відносини на відкритості, довірі, щирості, доброзичливості, чесності і т.д., але цього буде замало, потрібно ще знайти дієві форми співпраці, щоб здійснилася взаємодія. Необхідно залучати батьків до участі в організації освітнього середовища; це сприятиме підвищенню їхньої педагогічної культури, допоможе краще зрозуміти своїх дітей, адекватно оцінити їхній розвиток, поведінку у дитячому колективі та спілкування з ними.

Список інформаційних джерел

- 1.** Бахмутська І. Від знайомства – до плідної співпраці : досвід роботи з батьками / Ірина Бахмутська // Дошкільне виховання. – 2016. – № 11. – С. 26-28.
- 2.** Беленька Г. Дошкільний заклад і родина : співпраця заради дитини / Ганна Беленька // Дошкільне виховання. – 2019. – № 2. – С. 3-6.
- 3.** Кірієнко Т. Співпраця з родиною: Семінар для педагогів / Т. Кірієнко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 10. – С. 7-9.
- 4.** Литвиненко С. Співпраця без конфліктів / Світлана Литвиненко, Валентина Дерев'янка // Дошкільне виховання. – 2017. – № 5. – С. 10-12.
- 5.** Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. Батьківський університет в умовах сучасного закладу дошкільної освіти / Надія Швець // Дошкільне виховання. – 2019. – № 2. – С. 7-10.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

*Прядко Богдан Васильович,
аспірант кафедри психології
НПУ імені М.П. Драгоманова
mikki277@gmail.com*

У сучасному соціокультурному просторі все більш актуальною стає проблема досягнення успіху у професійній діяльності особистості. Подальшому науковому осмисленню підлягає як характеристика процесу досягнення успішності в цілому, так і процес становлення успішності особистості у професійній діяльності зокрема. Адже в особистості, яка відчуває себе успішною, підвищується усвідомлення власної компетентності керувати своєю життєдіяльністю, вирішувати життєві труднощі, реалізовувати поставлені перед собою цілі. Удосконалюється володіння способами, які забезпечують високий результат в досягненні поставлених цілей. Саме це дозволяє людині перейти від одиничного успіху до постійного, забезпечуючи їй успішність в тій чи іншій справі. Іншими словами, успішна особистість усвідомлює свою самоєфективність.

Прагнення до життєвого успіху, особливо в молодому віці, властиве майже кожному. Треба лише навчитися його реалізовувати. Визначення мети дає поштовх процесу вивільнення внутрішніх сил. А розкритися вони зможуть у процесі особистісного зростання людини.

Метою статті є аналіз наукових психологічних поглядів на проблему досягнення професійного успіху студентами закладів вищої освіти.

Найчастіше поняття успіх трактується в двох значеннях:

- 1) позитивний наслідок роботи, значні досягнення;
- 2) громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийхось досягнень.

Поняття «успіх» в тлумачному словнику означає позитивний наслідок роботи, значні досягнення, удачу. Успішність доцільно розглядати в певному виді діяльності, яка супроводжується наявністю певних успіхів, тобто

досягнень, здобутків, перемог [1]. Таким чином, можна стверджувати, що успіх і успішність відносяться між собою як одиничне і загальне.

Проблема успішності давно стала предметом дослідження психологів. У своїх дослідженнях вони відповідають на питання про те, з чого складається успішність, які ціннісні аспекти лежать в її основі, яким чином вона допомагає в регуляції поведінки, яким чином можна допомогти людині у вирішенні проблеми досягнення життєвого успіху.

Питаннями проблеми успіху займалися такі науковці, як К. Левін, Ф. Хоппе (зв'язок успіху з рівнем домагань особистості), М. Аткинсон, Р. МакКлелланд (мотивація прагнення до успіху й уникнення невдачі), А. Маслоу, К. Роджерс (успіх як тенденція до самоактуалізації), А. Адлер, К. Юнг (успіх як основа успішної самореалізації).

Категорію «успіх» часто використовують нарівні з такими поняттями як самоутвердження, самореалізація, мета, сенс життя, визнання, культурний ідеал, стандарт тощо. Тому в психології складно визначити зміст цього поняття.

Проблема вивчення успіху розглядається в літературі за трьома основними напрямками. Перший напрям передбачає історично-часове розуміння змісту понять «успіх», «успішна дія», «успішна діяльність»; спрямований на формування уявлень про ціннісну парадигму макрокультурного розуміння успіху загалом як феномену особистісного росту (як повсякденного, так і емпіричного зокрема) і, таким чином, розширює не тільки методологічний горизонт, а й застосування моделі ціннісного смислотворення. Другий має своїм предметом проблему соціокультурної значущості феномену «успіх» у контексті взаємодії соціального та гносеологічного аналізу. Третій напрям акцентує увагу на встановленні кореляційних зв'язків зазначеного конструкту з його буденними смислами. Психологічне обґрунтування цього напрямку має

безпосереднє відношення до проблеми самовизначення особистості, її самооцінки та самоцінності [2].

Ю. М. Ільїна розглядає життєвий успіх крізь призму побудови та функціонування ментальної моделі, що забезпечує досягнення успіху в житті та містить такі компоненти:

- фінансовий складник – відображає модель поведінки «у зароблянні, зберіганні фінансових статків, витратах»;

- комунікативний складник – відображає здатність особи «до встановлення, зберігання і розвитку конструктивних, розвивальних відносин»;

- досвідний складник – ідеться про усвідомлення «своєї карти психотравм» і копінг-стратегій;

- сімейний складник – усвідомлення родинних ролей, родинного профілю аналогічної та протилежної статей;

- віковий складник – співвідношення власного часу життя з «обов'язковою життєвою програмою»;

- здоров'я – створення власного психосоматичного профілю;

- гендерний складник – усвідомлення гендерних ролей, які бере на себе особистість;

- мотиваційно-ціннісний складник – усвідомлення власних цінностей і побудова стратегії життя на їх основі;

- емоційний складник – визначення «ресурсного стану, котрий дозволяє підтримувати життєву активність на бажаному рівні»;

- професійний складник – вибір оптимального для людини виду діяльності [3].

Отже, центральним у розумінні поняття «успіх» є уявлення про цілісну особистість, а не окремі її характеристики. У свою чергу, успіх у процесі професійного самовизначення розглядається як цілісна і динамічна картина процесу розуміння особистістю власних позитивних досягнень. Зазначене

вказує на необхідність застосування комплексного дослідження, зорієнтованого на виявлення динаміки формування мотиваційних чинників успіху студентів та визначення їх місця і ролі у процесі успішного професійного самовизначення майбутнього випускника ЗВО.

Аналізуючи концептуальні підходи до розуміння успішності, слід також звернути увагу на те, що в багатьох працях успішність – це динамічний процес, тому при дослідженні цього феномену не слід відокремлювати його від діяльності людини, зокрема власне самого процесу досягнення успішності. Процес досягнення успішності не є короткотривалим, він має певні передумови та особливості перебігу, що визначаються різноманіттям факторів, які і обумовлюють цей процес [4; 5; 6].

Успіх сприяє досягненню людиною стану задоволеності життям. Цей стан стимулює зростання, яке не обов'язково має бути пов'язане з традиційною діяльністю, а може стосуватись емоційної, моральної, духовної зрілості людини або розвитку інших сторін його потенціалу, що також є життєвим успіхом.

Таким чином, успіх особистості в контексті життєдіяльності може виступати формою самореалізації і призводити до суб'єктивної задоволеності собою та життям загалом.

Список інформаційних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
2. Балецька Л. М. Деякі аспекти у вивченні феномену успіх/ Л. М. Балецька// II Міжнародна науково-практична конференція «Генеza буття особистості». – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. – Том I. – С.106-109.

3. Ільїна Ю. М. Методика дослідження життєвого сценарію «успіх» [Електронний ресурс]/ Ю. М. Ільїна. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/1711/1/Lototska_lifescenario_research_metod_2010.pdf.

4. Гуляс І. А. Життєвий успіх як соціально-психологічний феномен/ І. А. Гуляс // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2018. – Випуск 41. – С. 69-78.

5. Назар Ю. О. Теоретико-психологічний аналіз особливостей процесу досягнення успішності у професійній діяльності особистості/ Ю. О. Назар//Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. – 2013. – Т.2, Вип. 10. – С. 217-221.

6. Ткачук І. І. Теоретичні засади дослідження проблеми успіху особистості в діяльності / І. І. Ткачук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Ін-ту проблем виховання НАПН України. – Кам'янець-Подільський: Вид. Зволейко Д. Г., 2011. – Вип. 15, кн. 1. – С. 139-147.

ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Рарога Є.Ю.
студентка І-го курсу магістратури,
спеціальність «Дошкільна освіта»
Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ*

*Науковий керівник:
Коннов О. Ф.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри етики та естетики
Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ*

В умовах стрімкого розвитку науково-технічного прогресу у суспільстві виникла необхідність у розробці та виявленні нових завдань та систем дошкільної освіти в Україні.

За допомогою сенсорного розвитку здійснюється повноцінне сприйняття, яке є необхідним для успішного навчання дітей. Повноцінний розумовий розвиток особистості неможливий без повноцінного сприймання.

Розвиток особистості дитини є основою педагогічного виховання. З цього випливає, що повноцінний розвиток дитини не відбудеться без цілеспрямованого, конкретного виховання.

З огляду на це, необхідно організувати сенсорне виховання таким чином, щоб воно впливало на дитячі психічні процеси, розвиток їх інтелекту, сприяло розвитку у дітей комунікативних здібностей та формувало у дітей світогляд, який базувався б на власних почуттях. Без сенсорного виховання сприйняття навколишнього середовища у дітей залишається поверховим.

Сенсорне виховання в дошкільному віці допомагає дітям розвивати їх уявлення про зовнішній світ, про різні форми, кольори, розміри, положення предметів у просторі, аромати та смаки.

Саме від рівня сенсорного розвитку, який досягнуто дітьми в дошкільному віці, залежать всі сенсорні здібності людини.

В період дошкільного розвитку, в дітей відбуваються трансформації в психіці, які визначають в майбутньому весь їхній подальший розвиток.

Л.А. Венгер, А.В.Запорожець займались вдосконаленням основ системи навчання та сенсорного виховання дітей дошкільного віку.

А. Богуш, О. Усова у своїх працях наголошують, що найбільш сприятливою формою сенсорно-пізнавальної компетенції дітей дошкільного віку є художня діяльність. За допомогою неї здійснюється розвиток органів чуття дитини.

Пізнання властивостей предметів безпосередньо пов'язане із засвоєнням сенсорних еталонів.

Ознайомлення дітей з сенсорними еталонами та способи їх використання відіграє провідну роль у сенсорному розвитку дитини.

У молодшому дошкільному віці відбувається перехід від застосування зразків, засвоєних у результаті узагальнення власного сенсорного досвіду, до використання загальноприйнятих еталонів.

Опанування сенсорними еталонами здійснюються лише в процесі продуктивної діяльності. Тому удосконалення будь-якої діяльності напряду залежить від сенсорного розвитку дитини. В залежності від видів діяльності, зміцнюються гострота та точність відчуттів дитини. Найбільш чітко це можна прослідкувати під час образотворчої діяльності.

Діти молодшого дошкільного віку засвоюють сенсорні еталони за результатами свого сприймання. Тому дуже важливо, щоб діти вміли виокремлювати основні властивості, що застосовуються як еталони, і порівнювати з ними властивості конкретних предметів.

Діти молодшого дошкільного віку вчать поступово переходити від предметного сприйняття й пізнання до сенсорного аналізу (призначення предмета; його частин та їх призначення; матеріал, із якого зроблений предмет; колір, форма, розмір і т. ін.).

За допомогою саме образотворчої діяльності сенсорний розвиток молодших дошкільників здійснює вплив на розвиток чуттєвої сфери дитини в процесі поступового накопичення дітьми інформації про якості й властивості предметів та явищ довкілля, відношень між ними, а також подальшого її впорядкування й структурування під час малювання, ліплення, аплікації та конструювання, ознайомлення з витворами мистецтва, ілюстраціями, фотозображеннями тощо.

Образотворча діяльність надає можливість доступними засобами висловити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне, а також бачити його у творах мистецтва.

Для того, щоб образотворча діяльність була ефективна та приносила радість та задоволення дітям, необхідно використовувати різноманітні методи та прийоми (ліплення, малювання, аплікації та ін.).

Для дітей молодшого дошкільного віку заняття з малювання, ліплення, створення аплікації – одне з найбільш емоційних задоволень. Малюючи дитина не тільки відображає те, що бачить навколо, а й проявляє фантазію та творчість.

Зображувальна діяльність надає змогу дитині правильно намалювати предмет, здатність створити образ, який відображає ставлення до нього дитини.

У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності.

Під час створення дітьми будь-яких зображень, їм необхідно мати чітке уявлення про явище чи предмет. Саме тому такі уявлення діти отримують через безпосереднє наочне знайомство з цими предметами. Для цього діти знайомляться з ними або у повсякденному житті, або через ігри з іграшками або через зображення та малюнки. Все це відбувається за допомогою систематизованого та цілеспрямованого сенсорного виховання.

У процесі ліплення, більше ніж у будь-якій діяльності, можна домогтися максимальної активності обох рук, розвивати і зміцнювати пальці.

Зображувальна діяльність об'єднує в собі процеси роботи мозку, зору та рук. Процес навчання зображувальної діяльності відбувається на основі взаємодії дитини з вихователем, з іншими дітьми. У процесі такої взаємодії будуються стосунки, формується особистість, розвивається самостійність, ініціативність, комунікабельність.

Сенсорний розвиток дітей молодшого дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва - це розвиток чуттєвої сфери дитини, яка розвивається під час ознайомлення дітьми з інформацією про якості та властивості об'єктів та явищ навколишнього світу.

Цілеспрямований систематичний педагогічний процес засобами образотворчої діяльності необхідний для продуктивного сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Завдяки цьому діти вивчають властивості та якості явищ та предметів навколишнього світу, діти активно занурюються в сенсорно-пізнавальну діяльність.

Важливе значення для сенсорного розвитку відіграє образотворча діяльність, оскільки вона розвиває у дітей емоційно-чуттєву сферу, необхідну дітям для засвоєння знань про властивості та якості предметів та явищ навколишнього світу. Засвоєнні знання діти потім відображають у ліпленні, аплікаціях, малюванні.

Саме образотворча діяльність найкраще допомагає повноцінно здійснювати сенсорний розвиток дітей.

Список інформаційних джерел

1. Камінська, О. Сенсорна інтеграція, або як допомогти кожній дитині / О. Камінська : Дошкільне виховання. – 2017. – № 11. – С. 24—29.
2. Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток : з досвіду роботи / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. – Х. : Видавництво «Ранок», 2012. – 256 с.

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ РОДИННИХ ЦІННОСТЕЙ

Сахарчук Дарина Валентинівна
студентка
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: dsakharchuk23@gmail.com

Формування традиційних родинних цінностей у підростаючого покоління на основі гармонійного поєднання духовних цінностей і моральних орієнтирів, характерних для української культури - одне з пріоритетних завдань, поставлених сьогодні державою і суспільством. Для того, щоб

виявити особливості формування традиційних родинних цінностей у молодших школярів, вивчено зміст поняття «традиційні сімейні цінності», дано характеристику терміна "родина". Цінність полягає в тому, що відчуття людини диктує, щоб визнати важливіше, і що може переслідувати повагу та визнання, цінності є певними ідеями, думками, які люди відповідають потребам та інтересам.

Основою дослідження є основні положення психолого-педагогічної науки про формування шанобливого ставлення до родинних цінностей у молодших школярів.

Метою роботи є теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування в учнів початкових класів родинних цінностей у освітньому процесі.

У сучасних наукових дослідженнях немає чіткої класифікації цінностей. Деякі характеризують цінність як об'єктивну сутність речей, інші - як власне значення має вартість суб'єкта, третіх сторін, що визначають концепцію особистості, що пов'язано з суб'єктивним значенням для задоволення потреб, інтересів, побажань.

Тому дослідники класифікують цінності різними способами:

- 1) об'єкт асиміляції матеріалу, морально-духовний;
- 2) вміння асимілювати - егоїстичний, альтруїстичний;
- 3) за рівнем узагальнення - специфічний, абстрактний;
- 4) шляхом прояву - ситуаційного, стабільного;
- 5) роль у людській діяльності - термінальний, інструментальний;
- 6) у змісті діяльності - когнітивні, тематичні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.);

Однією з важливих особливостей сімейних цінностей є те, що вони створені загальнолюдською культурою. Цінності сім'ї - засіб єднання і обміну. Завдяки моральним, родинним цінностям здійснюється передача соціального досвіду від покоління до покоління.

В умовах оновлення системи освіти в освітньому процесі НУШ єдність сім'ї та школи відіграє важливу роль у вирішенні завдань комплексного розвитку особистості та освіти школярів. Важливою основною необхідністю навчального процесу сучасної початкової школи є встановлення партнерських відносин вчителя з батьками .

У межах роботи розглянуто сутність і потенціал ігрової діяльності, і дійшли висновку, що ігрова діяльність є ефективним засобом формування традиційних сімейних цінностей. В процесі дидактичної настільної гри відбувається вплив не тільки на пізнавальну сферу молодшого школяра, а й на емоційну, мотиваційну. У процесі ігрової діяльності здобуваються і систематизуються знання і уявлення про традиційні сімейні цінності.

В ході дослідно-пошукової роботи нами був розроблений, з урахуванням психолого-педагогічних особливостей молодшого шкільного віку і задач формування традиційних сімейних цінностей, і застосований комплекс дидактичних настільних ігор. У зміст комплексу увійшли художні та літературні твори з сімейної, культурно-обрядової і морально-патріотичної тематики. Вибір змісту, форм і методів організації ігрової діяльності забезпечив позитивний результат у розвитку показників сформованості традиційних сімейних цінностей, що було виявлено в процесі контрольного етапу роботи і в результаті аналізу процесу ігрової діяльності молодших школярів.

Список інформаційних джерел

1. Склярова, Т.В. Вікова педагогіка і психологія [Текст]: навчальний посібник для студентів педагогічних і гуманітарних вузів, викладачів шкіл. Т.В. Склярова, О.Л. Янушкявічене. М .: ІЕОПГКО, 2006. 144 с.

2. Філімончук А. В. Основи сімейних відносин: заняття 24–34. А. В. Філімончук. Абетка щасливого сімейного життя: метод. посібник з курсу “Етика і психологія сімейного життя” [10-11 кл.]. Житомир: ЦНТЕІ,

2008. С. 71 – 107.

3. Беляєва, А.Б. Традиційні сімейні цінності [Текст]. А.Б. Беляєва. Вісник ТГУ: серія Гуманітарні науки. 2008. № 11 (67). С. 170-175.

ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК «LEGO» В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Селюк Ганна Олександрівна
студентка I курсу магістратури,
спеціальності «Початкова освіта»
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: 20fpp.h.seliuk@std.npu.edu.ua*

*Науковий керівник:
Лук'янченко Ольга Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ*

LEGO – одна з найбільш поширених педагогічних систем сучасності, яка широко застосовує предметно - ігрове середовище та моделі реального світу для навчання дітей і їх розвитку.

Перспективи застосування LEGO - технології лежить на основі її великих освітніх можливостей: сучасність, можливість використання у різних зонах освітнього середовища, широка функціональність, висока якість та естетичні характеристики.

Провідним видом діяльності дитини є гра. Структура Нової української школи виділяє два цикли початкової школи: перший, адаптаційно- ігровий, який охоплює 1-2 класи, та другий, основний, який охоплює 3-4 класи. Наявність в навчальному процесі знайомих предметів значно покращує психологічну адаптацію дитини у школі. Конструктор LEGO в освітньому середовищі та взаємодія з ним дає можливість учням молодшим класів у формі дидактичної гри зрозуміти багато важливих ідей і здобути необхідні в дорослому житті наскрізні вміння і навички.

Ознайомлення з оточуючим світом відбувається через ігровий процес та творчість.

Мета дослідження – виявлення дидактичного потенціалу LEGO у початковій школі.

Визначення провідної ролі гри у молодших школярів висвітлено в працях присвячених питанням розвитку здібностей, обдарованості, творчості, у вітчизняній та зарубіжній психології, а саме в дослідженнях Ф.Баррона, Є.Голубевої, Г.Костюка, В.Крутецького, В.Мерлін, В.Моляко, Я.Пономарьова, Дж. Рензуллі, В.Роменця, С.Рубінштейна, А.Танненбаума, Б.Теплова та ін.». [1].

Для впровадження в життя освітньої реформи «Нова українська школа» через формування ключових компетентностей надзвичайно велике значення має застосування LEGO технологій.

Маніпуляції з деталями LEGO яскраво втілюють діяльнісний підхід в освіті, спрямований на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь школярів; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей дітей до самоосвіти й командної роботи; успіх в соціумі.

На важливість розвитку інтелектуальних та творчих здібностей формування логіки і просторового мислення через дрібну моторику пальців вказано в роботах психологів та педагогів. Як зауважив В.Сухомлинський, що витoki здібностей і обдарування дітей знаходяться на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки - струмочки, які живлять джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина.[2]. Це його твердження не втрачає актуальності у всіх сферах діяльності школярів.

Включення в освітній процес деталей LEGO дозволяє учням через дидактичну гру засвоїти багато важливих ідей і розвинути життєво

необхідні навички. Дослідження оточуючого світу відбувається за допомогою гри та творчості.

Аналізуючи досвід роботи в початковій школі необхідно вказати, що набори LEGO «Шість цеглинок» доречно використовувати при вивченні предметів різних освітніх галузей. Зокрема, на уроках мовно-літературної освітньої галузі. дидактичний потенціал LEGO можна застосувати для систематизування знань з теми « Частини мови» надаючи можливість обрати школярам цеглинки певного кольору, що відповідають певній частині мови; з теми «Склад речення. Його схема.» (учні можуть дібрати речення за викладеною послідовністю з цеглинок LEGO)

На уроках математичної галузі за допомогою LEGO можна вивчати склад числа, перехід через десяток, рахунок різними розрядами.

Отже, LEGO-технологія є сучасною системою, яка має величезний потенціал в освітньому процесі в початковій школі, який є зрозумілим і доступним для сучасного школяра і надають навчанню ігровий характер від чого школярі отримують захоплення, задоволення та нові знання.

LEGO технологія переносить у предметно-ігрове середовище - модель реального світу.

Завдання з деталями LEGO дозволяє учням початкових класів у формі пізнавальної гри ефективніше розвивати свої розумові здібності. Конструювання моделей предметів реального світу реалізує одночасно і науковий і діяльнісний підходи у навчанні.

Список інформаційних джерел

1. Атаманчук Н. М. Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку / Н. М. Атаманчук // Актуальні проблеми психологічної науки у вимірах сучасного освітнього простору: збірник наукових матеріалів всеукраїнської наук.-практ. конф. (15-16 травня

2014 року, м. Полтава) / За заг. Ред. С. П. Яланської. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. – С. 45-50 Вольянська С.Є. STEM-освіта /

2. Сухомлинський В.А. Вибрані педагогічні твори: в 3-х томах. - Педагогіка, 1981 .- Т.3.-С.125-129.

3. Конишева Н.М. Художньо-конструкторська діяльність молодших школярів у системі інтегративної педагогіки. - Поч. школа. - 2000 .- № 3 .- С.

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Тесленко Тетяна Василівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри
педагогіки і методики початкового навчання
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: tatiana_teslenko12@ukr.net*

Сучасна епоха характеризується значним зростанням ролі знань у всіх сферах життя суспільства, що вимагає нових підходів до їх усвідомлення, засвоєння та застосування. Це ставить перед освітою завдання переосмислити свою роль у підготовці фахівців нової генерації. Одним із шляхів вирішення цього завдання є креативна освіта, яку може забезпечити вчитель із нестандартним, самостійним мисленням. На цьому наголошується у законі України “Про вищу освіту”.

Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин. Саме тому в умовах духовного відродження суспільства діяльність закладів освіти - від дошкільних навчальних закладів до закладів середньої освіти, потребує конкретних змін, які викликані необхідністю формування суспільно-активної,

творчої особистості, що можливо лише при створенні сприятливих умов для всебічного розвитку потенційних можливостей кожної дитини, самореалізації її особистості у навчальному процесі.

Вирішення проблеми формування творчої особистості молодших школярів значною мірою залежить від учителя, творча педагогічна діяльність якого стає міцним засобом формування і всебічного розвитку особистості кожної дитини.

З метою формування педагогічної креативності майбутніх учителів початкових класів, різнобічно та гармонійно розвинених творчих особистостей, здатних до саморозвитку і самовдосконалення нами було запропоновано використовувати особистісно орієнтований підхід. Оскільки сформована педагогічна креативність майбутніх учителів покликана в подальшому реалізувати особистісно орієнтоване виховання майбутніх учнів, що зумовлено неповторним характером кожної особистості, професійні знання та досвід майбутніх учителів з приводу гуманістичного, особистісно орієнтованого підходу не можна переоцінити.

Аналіз останніх наукових досліджень з приводу особистісно-орієнтованого підходу свідчить, що в даному аспекті існує кілька напрямків: розкриття „парадигмальної формули” сучасного гуманістичного підходу (І.А.Зязюн, С.І.Подмазін, А.Маслоу); визначення засобів особистісно-орієнтованого навчання і виховання учнів та студентів (І.Д.Бех, О.В.Бондаревська, В.І.Євдокімова, О.С. Падалка та ін.); формування творчої особистості майбутнього вчителя (В.І.Андрєєва, Д.Б.Богоявленська, Н.В.Гузій, В.А.Кан-Калік, Н.В.Кічук, В.О. Моляко).

Творчість – це вияв найвищих потенцій людини, у якій найповніше розкривається її сутність – перетворювача довколишнього середовища, творця стосунків з людьми і самого себе. Творчість – "глибоко своєрідна сфера ... духовного життя, самовираження і самоутвердження, в якій яскраво розкривається індивідуальна самобутність кожної людини" [3, 44].

Ми керуємося тим, що майбутнього вчителя потрібно теж виховувати, адже йому повинна бути притаманна новизна у підходах до навчання й виховання та у власних діях. Набувати цього педагог повинен у процесі творчої навчальної діяльності. “Потрібно надати перевагу тому вчителю, який іде новими шляхами. Кожне його слово, кожний його вчинок несе відбиток незабутньої новизни... Необхідно прийняти за основу поклик новизни” [1, 72].

Креативність (від лат. creatio - створення) – творчі здібності індивіда, що входять до структури обдарованості в якості незалежного чинника і характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей. На думку П.Е. Торранса, креативність означає здатність "копати глибше, дивитися краще, виправляти помилки, розмовляти з кішкою, поринати в глибину, проходити крізь стіни, запалювати сонце, будувати замок на піску, вітати майбутнє" [4, с. 26]. Вона передбачає підвищену чутливість до визначення нових проблем, до дефіциту або протиріч знань, дій з визначення цих проблем, до пошуку їх рішень на основі висунення гіпотез, до перевірки і зміни гіпотез, до формулювання результату вирішення [2].

Педагогічна креативність учителя розвивається упродовж усієї педагогічної діяльності і є вирішальним чинником його просування до вершин педагогічної майстерності. Ще В.О. Сухомлинський підкреслював, що тільки творчий учитель здатен запалити в учнях жагу пізнання, тому кожному педагогові необхідно розвивати креативність, що є головним показником його професійної компетентності. Будь-яка діяльність вважається творчою, якщо її продукт характеризується новизною, яка може мати як об'єктивний, так і суб'єктивний, характер. У педагогіці таким продуктом можуть бути нові навчальні технології, форми, методи навчання і виховання, зростання педагогічної майстерності вчителя.

Якщо такий досвід ще й має для особистості певне емоційне забарвлення, особистісну значимість, для викладача такий досвід стає

справжнім скарбом, використовуючи який він отримує стовідсотковий зворотній зв'язок. Завданням педагога в цьому випадку стає вмiле керування набутиим досвiдом, спрямування його до вiдкриття нового, ранiше невідомого знання.

Також педагогiчною умовою розвитку креативностi особистостi є використання принципiв розвитку особистостi – проблемностi (емоцiйний стан суб'єкта, виражений пiзнавальною i практичною складнiстю – вiршення низки проблемних ситуацiй формує вмiння розпiзнавати свiй емоцiйний стан), дiалогiчностi (допомога з боку вчителя у визначеннi емоцiйного стану учня), iндивiдуалiзацiя (прийняття всiх емоцiйних реакцiй дослiдника i всi форми їх реакцiй).

Отже, процес формування педагогiчної креативностi майбутнiх вчителiв займає значне та вагомe мiсце у формуваннi особистостi учня у нинiшньому суспiльствi.

Список iнформацiйних джерел

1. Айзенк Г., Еванс Д. Як перевiрити здiбностi вашої дитини: тести для дiтей 10-15 рокiв: [пер. з англ.] – К.: Школа, 2001. – 192 с.: iл. – (Країна чудес).
2. Латыпов Н. Минута на размышление. Основы интеллектуального тренинга. – СПб: Питер, 2005. – 336 с.
3. Литвиненко С. Креативність як загальна здiбність до творчостi: сучасні пiдходи // Збiрник наукових праць полтавського державного педагогiчного унiверситету iменi В.Г. Короленка. – Серiя "Педагогiчні науки". – випуск 3 (50). – Полтава, 2006. – С.215-219.
4. Одарённые дети; [пер. с англ.] / Общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слудского. – М.: Прогресс, 1991. – 376 с.

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У
ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ**

Янковська Інна Миколаївна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та
методики початкового навчання
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: jankovskaya@ukr.net

Ткач Тетяна Олегівна
бакалавр 2 ЗПМС групи
Факультету педагогіка і психологія
НПУ імені М.П. Драгоманова,
вчитель початкових класів Ліцей № 1
с. Петропавлівська Борщагівка
Бучанський район Київська область
ел.адреса: olegovna1646@gmail.com

В сучасному світі пріоритетними стають для кожної людини здатність і готовність аналізувати отриману інформацію, перевіряти й переосмислювати її, самостійно з'ясувати істину, ухвалювати рішення й аргументовано захищати свою позицію.

Допомагає людині визначити власні пріоритети в особистому і професійному житті саме мислення, яке передбачає прийняття індивідуальної відповідальності за зроблений вибір, підвищує рівень індивідуальної культури роботи з інформацією, формує уміння аналізувати і робити самостійні висновки, прогнозувати наслідки своїх рішень і відповідати за них, дозволяє розвивати культуру діалогу в спільній діяльності.

Вирішальним фактором формування інтелектуальної особистості є життєвий досвід молодшого школяра, а вся система навчання і виховання повинна допомогти їй виявити у собі і розвинути те, що їй органічно притаманне. Нові вимоги ставлять за практично значущу мету діяльності вчителя не управління процесом засвоєння учнями знань, а педагогічний супровід формування компетентної особистості.

Впровадження конструювання та моделювання на уроках – це передумова

розвитку критичного мислення учнів: нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує у дітей інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів. Однією з інноваційних технологій, що допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей, є технологія інтеграції, що успішно сприяє розвитку критичного мислення.

Конструювання та моделювання на інтегрованих уроках обумовлюють необхідність розвитку критичного мислення, оскільки створюють необхідність аналізувати, порівнювати, робити висновки. Педагог не навчає, виховує та розвиває, а співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними. Тільки таким чином можливо досягти мети – розвинути критичне мислення в особистості молодшого школяра, готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до навчання та самовдосконалення, до прийняття ефективних рішень.

Люди, які вміють критично мислити, інтелектуально незалежні, приймають обмірковані рішення, не дозволяють собою маніпулювати, синтезують здобуті знання, уміють простежити зв'язки між явищами, прогнозують наслідки своїх учинків, свідомо оцінюють свої недоліки та переваги.

Поняття «критичне мислення» використовується з 1956 року, коли Б. Блум розробив таксономію мислення, визначив, які операції на кожному рівні мислення може здійснити мозок людини. Значний вплив на теорію критичного мислення мали положення Л. Виготського про зону наближеного розвитку. Важливими також були ідеї розвивального навчання Д. Ельконіна та В. Давидова щодо самостійного пошуку істини шляхом використання інтелектуальних технік (порівняння, аналіз, оцінювання, узагальнення та ін.). Відомий український дослідник у галузі критичного мислення О. Тягло назвав критичне мислення “найсучаснішою логікою” і запропонував такий варіант його формулювання, у якому воно розглядається як “сучасний вид

логічної діяльності, що має за мету систематичне вдосконалення процесу і результатів мислення на основі їх критичного аналізу, розуміння й оцінювання” [7, с. 90].

Автори концепції основ критичного мислення (Пометун О., Пилипчатіна Л., Сущенко І., Дюков В.) визначають критичне мислення як “здатність людини аналізувати інформацію, події і факти та критично їх оцінювати, формувати власну позицію з того чи іншого питання і захищати, обґрунтовувати її, знаходити нові ідеї. Це такий тип мислення, що характеризується зваженістю, логічністю і цілеспрямованістю, використанням спеціальних когнітивних умінь і навичок, які збільшують вірогідність отриманого результату розумової діяльності ”[6, с. 28].

Довга Т. акцентує нашу увагу на структурі критичного мислення: *постановка проблеми, пошук інформації, чітка аргументація, прийняття рішення.*

Постановка проблеми. Критичне мислення починається з постановки запитань і формулювання проблеми. Проблемою є ті судження (думки), що піддаються сумніву. Учитель, розробляючи конспект заняття, визначає у змісті навчального чи виховного матеріалу думки, до яких можна сформулювати проблемні питання. Також у процесі взаємодії з учнями, він може піддати сумнівам судження окремих дітей, створивши проблемну ситуацію, до розв’язання якої залучаються всі інші учні. Важливо також ініціювати потребу учнів у постановці запитань до вчителя і формулюванні проблеми, над розв’язанням якої всі будуть працювати.

Пошук інформації. Початок розв’язання проблеми – це збирання інформації про неї. Критичне мислення можливе тоді, коли учень володіє певною інформацією. Знання створюють базу для критичного мислення. Для того, щоб учні висловлювали власні думки, їм потрібно переробити (проаналізувати, порівняти, узагальнити та ін.) значну кількість інформації

(факти, ідеї, теорії, правила, життєвий досвід та ін.). На підставі чого учень зможе довести власну думку.

Чітка аргументація. Критичне мислення потребує переконливої аргументації. Одна проблема може мати декілька розв'язань. Тому правильність рішення має бути доведена переконливими чіткими аргументами (судженнями), сформульованими на основі інформації, якою оволодів учень.

Прийняття рішення. Завершується процес розвитку критичне мислення прийняттям рішення (висновком) щодо оптимального розв'язання поставленої проблеми. [3, с. 114].

На думку Кроуфорда А. “рішення учня визначається не тільки запасом його знань і вмінь, але й особистісними якостями, психічними установками і, значною мірою, його переконаннями, зокрема навичками рефлексивного ставлення до свого «Я», моральною і соціальною відповідальністю, повагою до індивідуальних особливостей інших учнів” [5, с. 109].

Сучасні діти приходять до школи з бажанням діяти, причому діяти успішно. Їм подобається на уроці не просто слухати, а ставити запитання, приймати рішення, придумувати, фантазувати. Якщо вчитель постійно організовує на уроках таку діяльність, то навчання буде успішним, а здобуті знання якісними.

Педагогу слід пам'ятати, що навчити дітей молодшого шкільного віку мислити критично з першого заняття фактично неможливо. Тому, дуже важливо систематизувати та узагальнити педагогічні умови формування критичного мислення, які стимулювали б учнів до критичного аналізу й раціонального прийняття рішень під час уроків. Такою важливою умовою формування критичного мислення у дітей, зауважує Кроуфорд А., є “психологічний клімат, який схарактеризуємо як відкритість учнів до спілкування та обговорення різних проблем таким чином, щоб учні почували себе комфортно та безпечно. Для цього педагог може застосувати різновид

способів: підтримувати та схвалювати учнів за досягнення у навчанні; спокійно реагувати на неправильні або недостатньо повні відповіді, звертати увагу учнів на те, що було правильно, спокійно повторювати питання, перефразовувати їх, що може допомогти учням краще розуміти його; визнавати індивідуальні можливості всіх учнів. При цьому важливо, щоб учитель поважав думку кожного вихованця; стимулював повагу та взаємодопомогу” [5, с. 110].

Критичне мислення є не окремим навиком, а комплексом навичок і вмінь, які формуються поступово, воно є результатом щоденної кропіткої співпраці педагога та учня. Ефективність упровадження технології формування критичного мислення в учнів молодшого шкільного віку залежить від багатьох чинників, зокрема від її гуманістичної спрямованості, що вимагає здійснення особистісного підходу до відбору змісту освіти, методів, організаційних форм навчання, процесу навчання в цілому.

Вукіна Н., Дементієвська Н., Суценко І. зазначають, що процес розвитку критичного мислення має три фази – евокацію (фазу актуалізації, виклику), осмислення (фазу вивчення нового матеріалу) і рефлексію (фазу розмірковування). Відповідно й урок з прийомами розвитку критичного мислення має три блоки з ідентичними назвами, кожен з яких передбачає використання певних методичних стратегій [2].

Аналіз науково-педагогічної літератури, щодо сутності поняття «критичне мислення» показав, що йому передували дослідження процесів мислення, про яке науковці говорили як «творче». Сучасні учені визначають творче мислення як таке, що має результатом відкриття принципово нового чи удосконаленого рішення певного завдання, а критичне мислення – це перевірка запропонованих рішень з метою визначення сфери можливого їх застосування. Творче мислення спрямоване на створення нових ідей, а критичне виявляє їх недоліки та дефекти. Для ефективного вирішення завдань необхідні обидва види мислення. [2].

Основне завдання сучасної освіти – створити середовище, що полегшує дитині можливість розкриття власного потенціалу. Це дозволить дитині вільно діяти, пізнаючи це середовище, а через нього і навколишній світ. Нова роль педагога полягає в тому, щоб організувати і обладнати відповідне освітнє середовище та спонукати дитину до пізнання та діяльності.

Освітнє середовище LEGO об'єднує в собі спеціально скомпоновані для занять в групі комплекти, ретельно продуману систему завдань для дітей і чітко сформульовану освітню концепцію. LEGO - педагогіка – це одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, що широко використовує тривимірні моделі реального світу і предметно - ігрове середовище навчання та розвитку дитини. [4]

Конструктори LEGO на сьогоднішній день є незамінним матеріалом для занять у шкільних установах. У нашому Ліцеї №1 LEGO використовується практично на всіх уроках. Для педагогічного процесу LEGO-технологія цікава тим, що, базуючись на інтегрованих принципах, об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Ігри з LEGO виступають засобом дослідження та орієнтації дитини в реальному світі. «Шість цеглинок» – це інструмент та практичний засіб, який дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання у НУШ.

Зміст та спосіб формулювання запитання на уроках у початковій школі є важливими, оскільки сприяють виникненню в учнів критичного мислення. Серед головних педагогічних чинників розвитку критичного мислення в учнів на уроках є такі: час, очікування ідей, вільне спілкування, повага до думки інших, віра у свої сили, активна життєва позиція.

Моделювання є важливим методом наукового пізнання і засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, що з давніх часів супроводжує процес навчання. Моделювання широко застосовується у житті і діяльності людини, але як метод навчання розглядається порівняно недавно. Значну увагу моделюванню надавав Л. М. Фрідман у своїй праці «Наглядность и

моделирование в обучении». Практичну цінність його доводили педагогічно-новатори. Психологічне обґрунтування проблема моделювання знайшла у працях А. П. Леонтьєва, Л. В. Занкова, Л. А. Венгера, Л. С. Виготського, а також у дослідженнях психологів – розробників освітньої системи розвивального навчання Д. Б. Ельконіна - В. В. Давидова. Всі вони єдині в думці, що у молодших школярів через спеціально організовану навчальну діяльність, частиною якої є дія моделювання, можна сформулювати теоретичне мислення, таке необхідне для успішного навчання і досягнення успіху у дорослому житті. Вчені стратегічною метою навчання у початкових класах бачили формування у дітей «уміння вчитися». Значення моделювання у навчанні молодших школярів описують сучасні вчені як О. Я. Савченко, Т. І. Чернецька, І. П. Підласий та інші

Головна особливість конструювання та моделювання в тому, що це метод опосередкованого пізнання за допомогою об'єктів-замінників. Модель виступає як своєрідний інструмент пізнання, який дослідник ставить між собою і об'єктом та за допомогою якого вивчає сам об'єкт. Саме ця особливість методу моделювання визначає специфічні форми використання абстракцій, аналогій, гіпотез, інших категорій і методів пізнання.

Конструювання - створення різних технічних об'єктів. Розумова і практична діяльність тут спрямована на те, щоб зробити річ, предмет, які несуть в собі елемент новизни, не повторюють і не дублюють, на відміну від моделювання, дійсні об'єкти [2, с. 88].

Белкіна О. у своїх дослідженнях переконує, що навчання учнів конструюванню має на меті повідомлення їм первісних знань про зміст і особливості розробки конструкції, способів і прийомів виготовлення нескладних виробів паперу, картону і інших матеріалів. В процесі навчання і конструювання розвиваються конструкторські здібності учнів удосконалюються загально трудові уміння і навички [1, с. 39].

Під час практичної професійної діяльності нами на уроках у 1 класі застосовувались набори «Шість цеглинок» під час ігор-театралізації, в яких ролі, ігрові дії обумовлені сюжетом і змістом тої чи іншої казки. Найчастіше основою ігор – театралізацій під час уроку у нас були народні казки: «Ріпка», «Коза-Дерева» Колобок», та інші.

В учня з'являлася можливість створити власного Колобка або Вовка і наділити свій персонаж тими якостями, якими він хоче. Діти створювали цікаві споруди і декорації, вкладаючи в них своє ставлення. вибирали цеглинки певного кольору для наділення свого персонажа якостями. Використовували набір «Шість цеглинок» у роботі із загадками та прислів'ями. Під час вивчення букв у Букварі будували їх з цеглинок LEGO. Деталі конструктора нами доповнювалися буквами з алфавіту і математичними знаками. Учні складали слова та речення, одночасно вивчаючи правопис, розв'язували приклади. Під час використання набору «Шість цеглинок» у дітей розвиваються творчі здібності, мовна активність, формується пізнавальний інтерес, що в цілому спрямувало на активність навчальної діяльності та розвитку критичного мислення.

На уроках з математики «Шість цеглинок» нами застосовувались з метою ознайомлення з цифрами, числами, математичними діями, одиницями вимірювання різних величин, геометричних фігур, порівняння чисел, знання складу числа, вміння класифікувати за ознаками. За допомогою цеглинок проводилися різні вправи. Наприклад: вправа «Складаємо вирази», під час якої учні навчалися працювати у команді, швидко реагували, згадували раніше вивчене, виконували математичні дії.

Отже, охарактеризувавши сутність поняття критичне мислення молодших школярів, варто зазначити, що критичне мислення молодших школярів – це самостійне, аналітичне, логічне і соціальне мислення, спрямоване на оптимальне розв'язання проблеми, вироблення учнями власного рішення. Воно має свою структуру (постановка проблеми, пошук

інформації, чітка аргументація, прийняття рішення) і передбачає використання інтелектуальних і комунікативних технік. Робота вчителя початкової школи має бути спрямована на навчання учнів мислити, висловлювати і доводити власну думку, будувати конструктивні стосунки з іншими дітьми. Розвиток критичного мислення молодших школярів допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють міркувати, спілкуватися, співпрацювати, знаходити нові ідеї.

Методика використання набору «Шість цеглинок» сприяє розвитку критичного мислення, спритності, інтелекту, уяви та творчих здібностей, сприяє формуванню уміння комунікувати, здатності співпрацювати в команді, відчуття впевненості в собі.

Список інформаційних джерел

1. Белкіна О.В. Критичне мислення учнів початкових класів / О.В. Белкіна // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 5. – с. 37- 44.
2. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати: [науковометодичний посібник] / Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. – Харків : Книгоспілка, 2017. – 190 с.
3. Довга Т. Розвиток творчого мислення у старших дошкільників та молодших школярів як передумова формування творчої особистості//Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Педагогічні науки. – Кіровоград. – 2002. – Вип. 45. – ЧІ – С. 113 – 118.
4. Каталог освітніх наборів на базі конструкторів LEGO DACTA. М., 2016. – 40 с.
5. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів : наук. ред., передм. О.І.Пометун. К. : Пляда, 2006. 220 с.
6. Пометун О., Пилипчатіна Л., Сущенко І., Дюков В. Основи критичного мислення. Навчальна програма курсу за вибором для учнів

профільних класів соціальногуманітарного напрямку. Рідна школа. 2010. № 9. С. 24–36.

7. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. Харків, 2008. 189 с.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ 1-ГО КЛАСУ НА УРОКАХ ЯДС В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Толочик Олена Василівна
студентка 1 курсу магістратури.
Науковий керівник: к. п. н, професор*

*Васютіна Тетяна Миколаївна
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: olenatolochyk1008@gmail.com*

З розвитком особистості молодших школярів більш точним стає його знання про себе, удосконалюється вміння розбиратися в своїх силах і можливостях, виникає прагнення діяти в певних ситуаціях, спираючись не на оцінки тих, що оточують, а на власну самооцінку А для правильного розуміння себе, осягнення джерел свого успіху в навчанні учням необхідно навчитися бачити себе з боку. Тому вже в молодших класах рекомендується спрямовувати увагу дітей на те, як вони працюють, чи достатньо старанні й дисципліновані, чи не марнують свого часу, чи доцільні прийоми використовують для досягнення успіху, тобто здійснюється оцінювання навчальних досягнень (важливий інструмент освітньої взаємодії вчителя та учнів).

Впродовж останніх років, з реформою української освіти НУШ, змінюються й підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів, зокрема першокласників. Відмова від використання балів у 1-х класах пов'язана з віковими особливостями учнів початкових класів. 6-7-річний школяр по-особливому сприймає оцінку своєї діяльності. У нього переважає зовнішня мотивація діяльності. Тому в цьому віці дитина поки що не вміє об'єктивно

оцінювати результати своєї діяльності, здійснювати контроль і самоконтроль, оцінку і самооцінку. Відомий український педагог В. Сухомлинський зазначав, що навчання без оцінок сприяє поступовому переходу від дошкільної форми навчання до шкільної, дає можливість подолати психологічну кризу, робить бажаним відвідування школи. Оцінювання результатів навчання та особистих досягнень учнів у першому класі має формувальний характер, здійснюється вербально, на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає активне залучення учнів до самоконтролю і самооцінювання [1]. Під час оцінювання навчальних результатів учнів 1-го класу важливий зв'язок між учителем та учнем. Для цього потрібно спільно з'ясувати зміст зробленого, встановити зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться дітям у майбутньому, порівняти реальні результати з очікуваними, проаналізувати, чому сталося так, а не інакше, зробити спільні висновки, відкоригувати засвоєння, обговорити нові теми для обмірковування; встановити зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що потрібно засвоїти, навчитись, як у майбутньому скласти план подальших дій.

Здійснення формувального оцінювання (інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати процес навчання) орієнтує вчителя на спостереження за навчальним поступом кожного учня. Воно розпочинається з перших днів навчання у школі і триває постійно. Під час оцінювання навчальних досягнень засобами формувального оцінювання важливими є наявність критеріїв оцінювання та обізнаність учнів у цих критеріях. Орієнтирами для здійснення формувального оцінювання у 1-му класі є вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів початкової школи, визначені Державним стандартом початкової освіти до першого циклу навчання (1-2 класи), і очікувані результати, зазначені в освітній програмі. При цьому особливості дитини можуть впливати на темп

навчання, внаслідок чого вона може досягати вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного циклу чи рівня [1].

При реалізації змісту курсу ЯДС, мета якого полягає у формуванні в учнів цілісної картини світу в процесі опанування соціального досвіду, важливо забезпечити якісне і ефективне оцінювання учнів 1-го класу, це допоможе їм сформуванню індивідуальну траєкторію навчання, зрозуміти навчальний зміст одразу кількох освітніх галузей. Об'єктами оцінювання на уроках ЯДС у процесі початкового навчання є складники предметних компетентностей: *знання* про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними; *вміння та навички* застосовувати засвоєні знання; *досвід* творчої діяльності; ціннісні ставлення.

- знання (у формі фактів, уявлень, понять) про предмети і явища, їх взаємозв'язки і залежності між ними;

- уміння виконувати різні види навчально-пізнавальних дій щодо об'єктів природи та інформації про них;

- уміння застосовувати спеціальні методи пізнання об'єктів природи (дослід, практичну роботу, спостереження);

- уміння виконувати практичні дії з об'єктами навколишнього світу;

- уміння оцінювати об'єкти навколо, а також власну поведінку та інших людей;

- уміння застосовувати набуті знання й навички у своєму повсякденному житті;

- уміння творчого застосування набутих інтегрованих знань і способів діяльності в змінених ситуаціях;

- досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу і природи, до різноманітних видів діяльності, зокрема природоохоронної.

При вимушеній зміні традиційної системи навчання на дистанційне навчання (в умовах пандемії) потрібно продовжувати оцінювання навчальних досягнень учнів 1-го класу. Для того, щоб оцінювання мало позитивний

вплив на учнів, потрібно їх залучати до створення критеріїв оцінювання, а також повідомляти їм заздалегідь, за якими критеріями здійснюватиметься оцінювання. Під час дистанційного навчання варто зосередитись на обов'язковому матеріалі курсу ЯДС та його оцінюванні. При онлайн-форматі навчання слід сформувати в учнів культуру онлайн спілкування, зокрема в оцінюванні, надавати учням творчі завдання за допомогою різних ресурсів. Отримання навчальних матеріалів та спілкування між учасниками дистанційного навчання забезпечується через передачу відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі. Це можуть бути письмові роботи (самостійні і контрольні, перекази, зокрема й окремі тестові, компетентнісні завдання тощо), а також навчальний проєкт, заповнення таблиць, побудова схем, моделей тощо. При перевірці завдань доцільно також запрошувати менторів (експертів певної галузі з предмету – «Експертна оцінка»).

Оцінювання результатів навчальної діяльності може здійснюватись у синхронному або асинхронному режимі. Синхронний режим дозволяє забезпечити більш об'єктивне оцінювання, проте вимагає відповідного технічного забезпечення у вчителя та всіх учнів. Асинхронний режим є більш гнучким у застосуванні, оскільки учні можуть виконувати завдання у зручний час, проте менш об'єктивним. Для зменшення ризиків необ'єктивного оцінювання рекомендовано налаштувати опцію проходження тесту один раз та обмежити час на виконання завдання, встановити термін для здачі тесту (контрольної, практичної або самостійної роботи тощо), повідомляти результати (у разі неавтоматизованої перевірки робіт) індивідуально після здачі робіт всіма учнями. За необхідності учитель може провести додаткове усне опитування учнів за допомогою одного із засобів телефонного або відеозв'язку [2].

Серед ефективних ресурсів для забезпечення формувального оцінювання в 1-му класі на уроках ЯДС, можна виділити наступні: - сервіс

Wizer.me дозволяє створювати інтерактивні робочі аркуші, які можна використовувати при дистанційному навчанні (це інструмент для створення інтерактивних робочих аркушів, в якому можна використовувати наступні завдання: відкрите питання (Open Question), питання з вибором відповіді (Multiple Choice), коментування-дискусія на задану тему (Blanks), поєднання тексту і малюнку (Fill On An Image), з'єднання частин (Matching), таблиця (Table), сортування (Sorting), малювання (Draw)); - Платформа Microsoft Teams - центр для командної роботи, який інтегрує користувачів, вміст і засоби, необхідні команді для ефективнішої освітньої роботи, застосунок об'єднує все в спільному робочому середовищі, яке містить чат для нарад, файлообмінник та корпоративні програми для забезпечення оцінювання зі зворотним зв'язком (Polly, Forms та ін.); - Google-форма (можна збирати відповіді учнів та учениць і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування). Також формувальне оцінювання під час дистанційного навчання можна здійснювати у ігровій формі через програми, онлайн-квести: Unimaster (інтерактивна дошка, яка поєднує в собі всі необхідні для спілкування функції. Вона призначена не тільки для ведення переговорів, але і для обробки і створення документації, вирішення завдань, колективної роботи з різними джерелами); “Kahoot!” – це навчальна платформа, за допомогою якої можна проводити інтерактивні заняття та перевірку знань учнів за допомогою онлайн-тестування; Learnis - система генерації веб-квестів з можливістю додавання будь-яких предметних завдань.

У дистанційній освіті після освоєння кожної теми можна використовувати анкети, в яких учень сам оцінює свої результати навчання за такими показниками: – зрозумів / зрозуміла, можу вирішити самостійно; – зрозумів / зрозуміла можу вирішити з підказкою; – не зрозумів / не зрозуміла, не можу вирішити. Важливою є також і взаємодія з батьками учнів, урахування їхньої думки щодо організації оцінювання під час дистанційного навчання, а також врахування їх можливостей забезпечити це навчання. Для

оцінювання індивідуальних досягнень учнів та учениць може бути використане оцінювання портфоліо (це накопичувальна система оцінювання, що передбачає формування уміння учнів та учениць ставити цілі, планувати і організовувати власну навчальну діяльність; накопичення різних видів робіт, які засвідчують рух в індивідуальному розвитку; активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки) [3].

Отже, при дистанційному навчанні існує багато онлайн-сервісів, які допомагають учителеві здійснити формувальне оцінювання в 1-му класі на уроках ЯДС у відповідності до психолого-педагогічних особливостей учнів 6-7-річного віку. Проте під час використання будь-яких ресурсів важливо пам'ятати про необхідність забезпечення постійного зв'язку вчителя та учнів, а також взаємодію з батьками. Роль учителя в оцінюванні полягає в тому, щоб допомогти учням, стимулювати їх до самостійних роздумів, відкриттів, нових поглядів на досліджуване явище, предмет. Водночас, учитель і учень залишаються учасниками цього процесу в активному діалозі.

Список інформаційних джерел

1. Наказ МОН від 20 серпня 2018 року № 924 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/924.pdf> (дата звернення: 04.05.2021)

2. Оцінювання в дистанційному навчанні: запитання-відповіді. URL: <https://nus.org.ua/questions/otsinyuvannya-v-dystantsijnomu-navchanni-zapytannya-vidpovidi/> (дата звернення: 05.05.2021).

3. Оцінювання в умовах дистанційного навчання, – роз'яснення МОН. URL: <https://pedpresa.com.ua/201954-otsinyuvannya-v-umovah-dystantsijnogo-navchannya-roz-yasnennya-mon.html> (дата звернення: 05.05.2021).

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

*Туркот Тетяна Іванівна, к.пед.н.,
доцент кафедри теорії й методики дошкільної,
початкової освіти та мовних комунікацій
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
tepli.doloni@gmail.com*

Динаміка розвитку сучасного суспільства характеризується стрімким розвитком технологій, зменшенням потреби у робочій силі для виконання тих рутинних операцій, які успішно можуть виконуватися робототехнікою, зростанням значущості культури мислення відповідно парадоксальної, на перший погляд, поради молодим науковцям, висловленої відомим фізиком Е. Резерфордом: «Треба менше працювати, а більше думати». Ці тенденції змінюють пріоритети у вимогах до фахової компетентності особистості, тому в змісті сучасної шкільної, вищої і післядипломної освіти все більше уваги має приділятися розвитку критичного, гнучкого мислення, і наголошується на необхідності вміти неперервно вчитися впродовж життя, розвивати потребу в творчій самореалізації. З оперттям на педагогічну аксіому, згідно з якою тільки особистість може виховати особистість, можна стверджувати, що тільки креативний педагог зможе виховати креативного, здібного до критичного осмислення та творчого підходу до процесів життєдіяльності, здобувача освіти, випускника школи, університету. Вважаємо логічним, що одним із найбільш важливих стратегічних завдань сучасної педагогічної освіти постає розвиток у вчителів Нової української школи критичного мислення (КМ) [8].

Зауважимо при цьому, що питання розвитку критичного мислення суб'єктів навчальної діяльності за своєї теоретичної та праксеологічної значущості перебували і перебувають в полі дослідницьких інтересів багатьох науковців. Так, стан проблеми розлого аналізується в роботах

І. Батрун [1], С. Гільямірової, К. Даутової, Ю.Шамигулової [2], О.Пометун, І. Сущенко [5], С. Терно [7], О.Тягло [8]. Методи формування та розвитку критичного мислення досить глибоко висвітлені в роботах С.Заїр-Бека, І. Муштавинської [3], К. Міредіта, Д. Стіла, Ч. Темпла [6] та ін.

Ми дотримуємося поглядів науковців та педагогів-практиків, які зазначають актуальність пошуку та впровадження в педагогічну практику середньої і вищої шкіл, систему післядипломної освіти нових технологій розвитку критичного мислення здобувачів освіти. З огляду на викладене **метою нашої статті** визначаємо висвітлення особливостей технології розвитку критичного мислення (ТКРМ) та її значення щодо зростання фахової компетентності сучасного вчителя.

Аналізуючи стан розробки проблеми технології розвитку критичного мислення, зауважимо, що більшість як вітчизняних так і закордонних дослідників при її побудові обґрунтовують її триетапну чи чотирьохетапну структуру. Ми ж пропонуємо послуговуватись п'ятикроковою технологією розвитку критичного мислення [9]. В п'ятиетапній структурі ТКРМ вбачаємо можливість для більш ширшої диференціації проблемного поля, що уможлиблює певну гнучкість та можливість коригування дидактичних цілей. У процесі організації освітнього процесу за технологією розвитку критичного мислення вважаємо доцільним використовувати такі послідовні етапи: виклик (1) осмислення (2) узагальнення (3) рефлексія (4) поглиблення знань у процесі позааудиторної самостійної роботи здобувачів освіти (5).

Звернемо увагу на значення, мету та зміст завершального (5) етапу пропонованої ТКРМ, одним із завдань якого є організація позааудиторної самостійної роботи здобувачів освіти, орієнтованої на подальший розвиток критичного мислення. Зокрема викладач системи післядипломної освіти повинен дібрати такий матеріал для самостійного опрацювання та осмислення здобувачами освіти, який в основі має проблемне питання, наукові або науково-методичні суперечності. Між тим звернемося до реалій

педагогічного сьогодення. Так, наразі що педагогам пропонується вибір (чи «псевдовибір») різноманітних форм підвищення кваліфікації: розмаїття веб-семінарів, онлайн- курсів, конференцій, зваблюючи вчителя отриманням сертифіката. З позиції українського педагога, навантаженого «годинами», складанням різноманітних планів, безкінечним (на відміну від того ж фінського чи ізраїльського педагога) звітуванням та іншими далекими від творчості рутинними справами, найпростішим варіантом для нього буде вибір методичного практикуму, який забезпечить необхідні для щорічної неперервної самоосвіти «тридцять годин». І таким чином протягом п'яти років арифметично буде гарантовано необхідний для атестації «мінімум підвищення кваліфікації». Подумаємо, чи буде подібний підхід забезпечувати різнобічний професійний розвиток педагога, його критичного мислення, поглиблення його педагогічних, психологічних знань, які мали бути надбані в виші, чи не виникне прагнення в гонитві за зовнішніми ефектами «нововведень» апробувати на вихованцях «нові технології» без всебічного наукового аналізу та критично-конструктивного осмислення їх ефективності з прогнозуванням впливу на розвиток особистості дитини чи молодшої людини. Відповіді на ці та інші проблемні запитання знаходимо в доробку академіка В. Кременя, який аналізуючи проблеми якості української освіти, пропонує шляхи їх вирішення, серед яких: «Чітко зафіксувати в концепції педагогічної освіти потребу в *збалансованій (виділено нами)* чотириаспектній підготовці педагогічного працівника як фахівця: з предмета викладання, психології особистості, методики навчання і зі світоглядно- філософської підготовки» [4, С.9]. Тож згоджуючись з такою науковою концепцією, вважаємо, що в руслі посилення вимог до підвищення фахової компетентності вчителя Нової української школи, для запобігання звуженню і збідненню процесу і результатів післядипломної освіти зміст підвищення кваліфікації педагога має цілісно охоплювати такі напрями (модулі):

- предмет (предмети) викладання(математика, фізика, біологія та ін.);
- психологія особистості, соціальна психологія;
- сучасна дидактика (можливо психодидактика) і методики навчання;
- предмети світоглядно-філософської підготовки.

Підтримуємо практику надання педагогам можливості вибору часових варіантів підвищення кваліфікації (30 годин - щорічно чи 150 годин за п'ять років), але за умови виконання навчального плану *за кожним* з чотирьох окреслених модулів. На наш погляд, більш ефективним був би варіант, щоб 30 годин (5-ий модуль) вчитель витрачав на підготовку творчої роботи, зміст якої повинен засвідчити не тільки якість засвоєних знань, але й насамперед їх критично - конструктивне осмислення та результати впровадження в педагогічну практику. Пропонований підхід зможе забезпечити підвищення якості педагогічної освіти, зокрема й післядипломної, сприятиме розвитку критично-конструктивного мислення педагогів, і як кінцевий результат, позитивно впливатиме на підвищення якості формування компетентностей здобувачів освіти усіх її ланок. З викладеного вище логічним напрям подальших наукових пошуків: визначення можливостей використання ТРКМ при оволодінні педагогами змістом кожного з визначених модулів підвищення кваліфікації, конкретизація вимог до творчих робіт, виконання яких має засвідчувати рівень критично-конструктивного осмислення отриманих ними знань та вмінь їх практичного використання в реальній педагогічній практиці.

Список інформаційних джерел

1. Батрун І. Технологія розвитку критичного мислення і сучасний освітній процес. *Завучу. Усе для роботи*. 2018. № 5/6. С. 7-14.
2. Гильмиярова С., Даутова К., Шамигулова Ю. К вопросу о формировании критического мышления у студентов педагогических вузов. *Наука и школа*. 2016. №3. С. 201–206.

3. Заир-Бек С., Муштавинская И. Развитие критического мышления на уроке: пособ. для учителя. Москва: Просвещение, 2004. 173 с.

4. Кремень В.Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Педагогіка і психологія*. 2014. №4 (85).С.5-10.

5. Пометун О., Сущенко І. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів. Дніпропетровськ: ЛПРА, 2016. 144 с.

6. Темпл Ч., Стил Дж., Мередит К. Критическое мышление: углубленная методика. Москва: Открытое общество, 1998. 237 с.

7. Терно С. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.

8. Тягло О. Чи буде культура критичного мислення в новій українській школі? URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/02/9/222533/> (дата звернення: 9.04.2021).

9. Коновал О.А., Туркот Т.І., Соломенко А.О. Методика розвитку критичного мислення здобувачів освіти (на прикладі вивчення спеціальної теорії відносності та електродинаміки): навчально-методичній посібник / за ред.О. А. Коновала. Кривий Ріг: Видавець Роман Козлов, 2019. 232 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ОЛІМПІАДИ З МАТЕМАТИКИ

*Уварова Яна Олександрівна
студентка 3-го курсу
спеціальність «Початкове навчання»
факультет педагогіки та психології
НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ*

*Науковий керівник:
канд.пед.наук, доцент
Чайченко Валентина Федорівна
ел. адреса: 18fpp.ya.uvarova@std.npu.edu.ua*

Анотація. У публікації представлено рекомендації і переваги використання олімпіадних завдань у класній та позакласній роботі вчителя. Наведено сучасні олімпіадні конкурси, які можуть бути використані онлайн та завдання на формування логічного мислення молодших школярів.

Ключові слова: математична освітня галузь, олімпіадні завдання, нестандартні задачі, логічне мислення, формування, розвиток.

Актуальність дослідження. Основними завданнями сучасної освіти є розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, природної обдарованості учнів, формування в них творчого потенціалу та критичного мислення. На сьогодні дієвим методом роботи з розвитку обдарованих дітей є проведення конкурсів різних рівнів.

Всебічний розвиток обдарувань школярів здійснюють не тільки в ході навчальної діяльності, а й під час проведення різноманітних конкурсів, олімпіад, під час яких учні не тільки поглиблюють знання з предметів, а й мають можливість розвивати інтелект, ерудицію, вміння спілкуватись. Успіхів на цій ділянці роботи можна досягти лише тоді, коли проведено добре продуману індивідуальну роботу з обдарованими дітьми.

Мета публікації полягає в аналізі сучасних ідей і засобів підготовки молодших школярів до олімпіад з математики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір [1].

Одним із важливим засобів розвитку математичних здібностей є розв'язування нестандартних задач. Ці здібності необхідно систематично і вміло розвивати адже формування в учнів навиків самостійної пізнавальної діяльності є одним із найважливіших завдань сучасної школи. Математична

підготовка в школі спрямована на засвоєння учнями основних алгоритмів розв'язування задач стандартних типів, тому значна роль у вирішенні поставленого завдання належить різним формам позакласних занять. Своєрідним підсумком таких занять служать математичні олімпіади. Олімпіада з математики – це продовження розвитку знань, умінь та навичок, що закладаються на уроці, але при умові більшої самостійності учнів. [2, с. 4-5].

Підготовка учнів до олімпіад повинна відбуватись цілеспрямовано і комплексно починаючи з раннього віку. Хоча логічне мислення в учнів формується однаковими завданнями, у де-яких школярів воно розвинене краще. Для підготовки до олімпіад замало виконувати лише завдання з підручника. Вчитель повинен різнобічно розвинути і підготувати дитини за допомогою різних видів завдань, різних посібників і методичних матеріалів. Це довготривалий процес.

Для підготовки до олімпіад буде доцільно звернути більшу увагу на логічні задачі. Більшість учнів стикаються з труднощами саме з такими видами завдань. Вчитель може використовувати завдання, які використовувались на олімпіадах у попередні роки.

Вчитель повинен залучати якомога більше учнів до олімпіад. Окрім шкільних, районних, міських олімпіад, існують міжнародні конкурси «Кенгуру» та «Міксіке», які передбачають олімпіадні завдання різних видів.

Слово «міксіке» в перекладі з естонської – чомучка. Середовище Міксіке створено у 1994 році в Естонії і успішно використовується у навчальних закладах країни вже понад 20 років. Освітнє онлайн середовище Міксіке дозволяє організовувати та проводити навчальні змагання серед учнів школи, між учнями різних шкіл області або країни, а також між школами різних країн Європи. Міксіке - освітнє онлайн-середовище, що надає можливість вчителям, учням і батькам створювати, використовувати, зберігати та поширювати авторські навчальні онлайн-матеріали (інтерактивні вправи,

дидактичні матеріали, вікторини тощо), а також використовувати колекцію навчальних матеріалів, яку створили інші педагоги-учасники проекту. [3] Використовуючи вправи з цього освітнього середовища вчитель зможе різнобічно розвинути учнів і формувати їх логічне мислення. Також на цьому онлайн середовищі розроблений «прагліміне» – онлайн-математичний тренажер, платформа для проведення тренувань і змагань з усного рахунку. Він є дуже зручним у використанні і відточені усного рахунку. Середовище допомагає перетворювати нудний процес запам'ятовування на цікавий і захоплюючий процес вивчення математичної освітньої галузі.

Метою конкурсу «Кенгуру» є залучення учнів у цікавий і пізнавальний світ математики. Учасником конкурсу може бути кожен учень від 2-го по 11-й клас з усіх куточків України. Гра цікава як призерам Всеукраїнських олімпіад із різних предметів, так і тим, хто лише починає засвоювати ази цієї чудової науки – математики. Особливість конкурсу полягає у тому, що ані переможців, ані переможених немає. Кожна дитина знає, що це насамперед особиста перемога. Серед «кенгурят» понад 20 призерів Міжнародних предметних олімпіад і тисячі дітей, які вперше зацікавились математикою саме під час конкурсу. [4]

Нижче наведені кілька завдань попередніх років з конкурсу «Кенгуру» геометричного змісту.

Завдання для другого класу, перший етап (рис. 1, 2).

2 Ганнуса розсортувала фігури на три групи за кольорами – дивись малюнок.

Тарас пересортував ці ж фігурки теж на три групи: трикутники, квадрати і круги. Яка з його груп найбільша за кількістю фігур?

А: трикутники   **Б:** квадрати   **В:** круги
Г: кількість фігур у кожній групі є однаковою
Д: кількість кругів у групі є такою ж, як і кількість квадратів, а трикутників менше

Рис. 1

8 Петрик склав на підлозі конструкцію з 9 кубиків. Потім він намалював її вид зверху. Яка із запропонованих фігур є конструкцією Петрика?

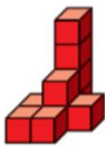
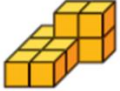

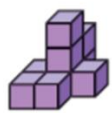
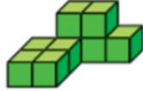
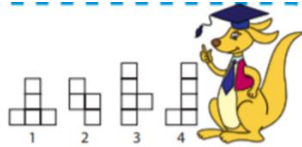
А: **Б:** **В:** **Г:** **Д:**

Рис. 2

Завдання для третього класу, перший етап (рис. 3,4).

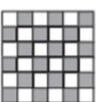
7 Кенгурятко хоче скласти прямокутник із фігурок, зображених на малюнку праворуч (фігурки можна повертати, але не накладати). Яку із фігурок воно не використовує?

А: 1   **Б:** 2   **В:** 3   **Г:** 4   **Д:** використовує усі фігурки

Рис. 3

15 Квадрат розміром 6 x 6 (дивись малюнок праворуч) розрізали на чотири прямокутники.

Три з них:

Який прямокутник, із запропонованих у відповідях, є четвертим?

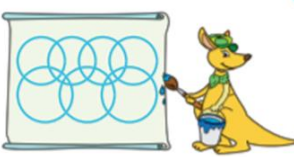
А: **Б:** **В:** **Г:** **Д:**

Рис. 4

Завдання для четвертого класу, перший етап (рис. 5).

2 Скільки усіх точок перетину мають сім кіл, зображених на малюнку поруч?

А: 17   **Б:** 18   **В:** 20   **Г:** 22   **Д:** 24

Рис. 5

Отже, математичні олімпіади презентують нам нові творчі ідеї, переконуючи нас у невичерпності здібностей та творчих можливостей молодших школярів. Тому завдання вчителя – залучати дітей до участі

в інтелектуальних змаганнях, дати обдарованим дітям можливість виявити себе, повірити у свої сили, отримати задоволення від процесу навчання.

Список інформаційних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: сайт URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Гриценко В. І. Організація роботи з обдарованими дітьми у процесі підготовки до олімпіад з математики. Новоград-Волинський, 2015-2016. 39 с.
3. Міксіке: сайт URL: <https://miksike.net.ua/docs/AboutUs/index.html>
4. Кенгуру: сайт URL:
<http://www.kangaroo.com.ua/index.php?r=pages/view&alias=root>

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ЗОРУ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Халена Юлія Ігорівна
магістрантка спеціальності
«Середня освіта (здоров'я людини)»
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел. адреса: 19fpp.yu.khalepa@std.npu.edu.ua*

*Шеремет Інеса Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних
та валеологічних основ
охорони життя і здоров'я
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел. адреса: i.v.sheremet@npu.edu.ua*

Проблема збереження здоров'я дітей та молоді особливо гостро постає на даний час, що пов'язано зі складними соціально-економічними умовами, а також екологічними, духовно-культурними та іншими проблемами, які спричинили значне зниження рівня здоров'я підростаючого покоління.

Водночас визначено, що період шкільного навчання стає справжнім випробуванням для зору дитини. Невтішна статистика свідчить про

прогресування придбаної міопії серед школярів. Якщо в початкових класах із цією проблемою стикаються 8-10% дітей, то закінчують школу з таким діагнозом 25-30% випускників. Виявлено, що на зниження зору впливає комплекс чинників, найбільш істотними з яких є: надмірне навантаження на орган зору; різке скорочення рухової активності сучасних школярів і, як наслідок, ослаблення очних м'язів, що призводить до виникнення порушень зору [5, с. 143].

Сучасна програма з профілактики порушень зору в школярів повинна передбачати використання комплексів вправ наступної спрямованості:

1. Релаксаційні вправи, спрямовані на зняття зорового навантаження і відновлення працездатності: вправа «Пальмінг» за методикою У. Г. Бейтса; вправа з перевіркою таблицю Головіна – Сівцева; вправа «Великі повороти», вправи за методикою Е. Аветисова та ін.

2. Спеціальні вправи для тренування акомодацийних м'язів: вправа з переключенням погляду з ближнього на дальній об'єкт і навпаки за методикою «Мітка на склі» (методика «зорових горизонтів» В. Ф. Базарного [1]).

3. Точковий масаж і гімнастика-йога для очей. Комплекси гімнастики-йоги для очей слід використовувати в середині уроку (читання, писання і математики) під час руханок.

Таким чином, впродовж останнього десятиліття сформувалися стійкі негативні тенденції у стані здоров'я дітей шкільного віку [2-4; 6]: зросла поширеність факторів ризику, частота формування порушень зору, рівні захворюваності та поширеності хвороб ока та його додаткового апарату, залишається високою частота інвалідизації дітей внаслідок патології органа зору. Крім того, порушення зору чинять негативний вплив на працездатність і розвиток провідних фізіологічних систем організму дитини.

Поширеність і висока соціальна значимість порушень зору у школярів визначають необхідність пошуку ефективних шляхів їх профілактики і

своєчасного виявлення.

Список інформаційних джерел

1. Базарный В. Ф. Зрение у детей: проблемы развития / Отв. ред. К. Р. Седов: Новосибирск: Наука. сиб. отд., 2001. – 138 с.

2. Інфекційні та неінфекційні хвороби, що набули соціального значення: додаток до підручника з основ медичних знань для студентів педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти / С. В. Страшко, І. П. Кривич, Г. М. Гусева, В. Г. Білик / редакція Семеренко Г. В. – Київ: Вид-во «Алатон», 2019. – 74 с.

3. Колач Н. І., Коцур Н. І. Здоров'язбережувальні технології в профілактиці порушень зору у школярів // Молодий вчений. – 2017. – № 9.1. – С. 74-77.

4. Матвієнко О., Степаненко Л. М., Височан З. Ю., Височан Л., Чорна Г. В., & Максимчук І. А. Модель розвитку педагогічної майстерності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. 2021. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), (1(129)), С. 64-71.

5. Шеремет І. В. Теоретичний аналіз проблеми застосування кінезіологічних вправ у роботі вчителя основ здоров'я для формування та збереження здоров'я школярів / І. В. Шеремет, К. С. Василенко // Освіта і здоров'я підростаючого покоління : матеріали другого міжнародного симпозіуму: зб. наук. праць в 2-х частинах, 24-26 квітня 2018 р. / За ред. Страшка С. В. – Київ : Алатон, 2018. – Вип. 2, ч. 2. – С. 142-145.

6. Bilyk V., Sushchenko L., Sheremet, I., Hanushchyn S., & Bondarenko H. Modern Pedagogical Practice of Natural Science Training of Future Psychologists in Higher Educational Institutions. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multi-dimensionala. 2020. 12 (3), pp. 162-181.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩА
ЗДІБНІСТЬ ПЕДАГОГА

Шкарбань Анна Володимирівна
студентка 23 пі групи
факультету педагогіки та психології
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: 19fpp.a.shkarban@std.npu.edu.ua

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Тесленко Тетяна Василівна

Проблема взаємодії учасників виховного процесу є досить гострою для сучасної школи, оскільки саме від уміння педагога правильно організувати взаємодію з учнями в різних видах навчально-виховної діяльності залежить реалізація гуманних і демократичних ідей педагогіки. Адже виховну діяльність можна віднести до таких, де характер і зміст відносин між її учасниками є основою успіху. Виховний вплив педагога багато в чому визначається тими відносинами, які склалися між ним і вихованцями: в одних педагогів діти ніби "розкриті" для педагогічної дії, правильно реагують на зауваження, готові виконувати рекомендації вихователя; а з іншими педагогами - конфлікти, скарги, незадоволення обох сторін.

Педагог повинен знати, "якою владою над людьми володіє любов... як впливає на дитячу душу сердечність, потискування руки, усмішка; розуміти значення забави, жарту... спільного переживання радості й цілющого впливу емоційного духу дитини" [2].

Вся діяльність педагога відбувається як процес спілкування учнями - на уроці, поза уроком, поза школою. У спілкуванні між ними виникають позитивні або негативні відносини, які мають істотний вплив на всі сторони розвитку, навчання і виховання учнів [1].

Що ж таке спілкування? Серед різних точок зору на цей феномен найбільш поширеною є така: спілкування - це специфічний вид взаємодії людей, у процесі якої відбувається обмін інформацією, регуляція діяльності

та поведінки один одного, взаємний емоційний вплив. Спілкування є однією з фундаментальних людських потреб.

Педагогічне спілкування визначається як цілісна система прийомів і навичок соціально-психологічної взаємодії вчителя і учнів, змістом якої є обмін інформацією, здійснення виховного впливу, взаємне пізнання, організація навчально-виховного процесу та створення сприятливого психологічного клімату для його здійснення [2].

Сучасні вимоги до педагога на межі тисячоліть висвітлені в законі "Про загальну середню освіту": "Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти". Він повинен бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін, людиною великої душі й доброго серця. Любов до дитини – це, за словами В.Сухомлинського, "плоть і кров вихователя як сили, здатної впливати на духовний світ іншої людини. Педагог без любові до дитини - це все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору". Йдеться про мудру, добру й вимогливу любов, що вчить жити [4].

Працю справжнього педагога живить віра в людину. Він повинен бути оптимістом, вірити у сили й можливості дітей, бачити насамперед усе краще, що їм притаманне, "проекувати хороше" (А.Макаренко). Учитель має підходити до кожної дитини з оптимістичною налаштованістю, навіть, якщо ризикує помилитися. Водночас він не повинен ідеалізувати їх позитивних рис, ігноруючи їх недоліки.

Важливою для вчителя є позитивна емоційна налаштованість, яка виявляється в умінні залишати за дверима школи неприємні переживання, поганий настрій. Водночас він не повинен приховувати свого невдоволення

чи навіть обурення, якщо учні того заслужили. Гнів, як і радість повинні бути педагогічно спрямовані, не переходити меж, за якими вони стають шкідливими у вихованні [3].

Відчуття учителем учня, усвідомлення своєї ролі у педагогічному процесі і мети своїх виховних дій зумовлює педагогічний такт, сутність якого полягає у творчому умінні обирати в кожному конкретному випадку таку лінію поведінки, такий підхід, які оберігають честь і гідність учнівського колективу, кожного учня, не принижуючи і не возвеличуючи його честь та гідності.

Ще однією важливою характеристикою діяльності вчителя є його мовна культура. Мова - найважливіший засіб спілкування вчителя з учнем, головний інструмент педагогічної праці. Вона є засобом безпосереднього впливу на свідомість і поведінку учнів [4].

Отже, особистісні якості вчителя впливають на характер спілкування з учнями. Крім цього, дослідження емоційної спрямованості особистості дає змогу визначити здатність до професії вчителя.

Професійна майстерність вчителя багато в чому залежить від комунікативних здібностей особистості. При вступі до педагогічних освітніх закладів ці якості не підлягають перевірці.

Ми переконались, що технологічною базою педагогічного спілкування є комунікативні вміння вчителя. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що до комунікативних умінь відносяться такі:

- встановлювати діловий та емоційний контакт у спілкуванні;
- здійснювати прогнозування реакції партнера по спілкуванню;
- подавати себе у спілкуванні з даною аудиторією, керувати своєю поведінку;
- розподіляти свою увагу і тримати під контролем клас;
- обирати такий стиль взаємин з учнями, який відповідає його індивідуальним особливостям;

- спрямовувати процес спілкування на розв'язання педагогічних завдань.

Педагогічне спрямування також впливає :

- на процес і наслідки навчальної діяльності;

- ставлення учнів до навчання;

- їх пізнавальну активність, рівень самостійності і здатності до розв'язання неординарних завдань;

- на інтелектуальний зміст та культуру виховного процесу, його гуманістичну спрямованість, на духовне життя дитячого колективу, яка значно залежить від тих цінностей, що вводять до життя педагога;

- на подолання психологічних бар'єрів, які виникають у процесі взаємодії педагога з учнями (вікові, рольові, психологічні, мотиваційні);

- на можливості, діапазон, форми і наслідки індивідуального виховного педагогічного впливу [1].

Список інформаційних джерел

1. Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения. - М.,1987.

2. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко та ін. / За ред. І.А. Зязюна. - К., 1997.

3. Пехота Е.Н. Технологический подход в образовании с позиций педагогики ненасилия и развития // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Випуск 4. - Одеса.- 1999.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. Порада 1 // Вибр. Твори. У 5-ти т. - К., 1996. - Т.2.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Щербатюк Анастасія Дмитрівна
студентка 23 пі групи
факультету педагогіки та психології
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: scherbatuk11@ukr.net

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Тесленко Тетяна Василівна

На сучасному етапі розвитку системи освіти в нашій країні відбувається зміна авторитарної форми навчання, на навчання, заглиблене в спілкування, де ролі учнів і вчителя знаходяться у певній рівновазі: один прийшов тому, щоб навчатися (він ще не знає), а інший - щоб поділитися своїми знаннями, а не повчати.

Сучасна школа визначила як мету і стратегію своєї діяльності гуманізацію навчання, шкільного життя.

Як альтернативу авторитарному стилю педагогічного керівництва навчальною діяльністю учнів, кращі вчителі сприйняли ідеї педагогіки співробітництва, ідею організації навчання на основі особистісно-орієнтованої моделі. Сучасних вчителів хвилює питання: як спрямувати навчальний процес у найдоцільнішому педагогічному руслі, як організувати його з найбільшою користю для розвитку особистості дітей, збереження їх емоційного благополуччя, оптимізму, розвитку позитивного ставлення до навчання, уміння вчитися.

Реалізацію цих питань вони вбачають насамперед у гуманізації взаємовідносин у класному колективі, задоволенні актуальних потреб дитини (насамперед в особистісному спілкуванні з учителем і учнями), стимулюванні пізнавальної активності учнів, створенні "ситуації успіху" (особливо для учнів, які слабо встигають) й активізації пізнавальної діяльності, самооцінки, саморозвитку [1].

Як бачимо, однією з найважливіших умов ефективного навчання педагога вважають стимулювання пізнавальної активності учнів, їх навчальної діяльності.

Дії вчителя в цьому плані повинні бути за такою логічною схемою: через постійну організацію умов для інтенсивної пізнавальної діяльності - до звичної пізнавальної активності, потім - до внутрішньої потреби у самоосвіті.

Стратегія вчителя, який створює пізнавальну атмосферу, стимулює навчальну працю учнів, полягає, насамперед, в переорієнтації свідомості учня: учіння із щоденного примусового обов'язку стає частиною загального знайомства з дивовижним оточуючим світом. Саме тоді пізнання і будь-яка діяльність, пов'язана з ним, стають людською потребою у постійному вдосконаленні і самоосвіті.

Таким чином, проблема стимулювання пізнавальної активності учнів, активізації їх навчальної діяльності є однією з найважливіших, центральних проблем організації навчально - виховного процесу в умовах сучасної школи, яка має забезпечити потреби дітей у реалізації себе як індивідуальності, в персоналізації, сформуванню уявлення про себе як особистість [2].

Зупинимось на характеристиці деяких етапів активізації діяльності школярів, які слід широко використовувати на уроках природознавства в початковій школі.

Важлива роль в активізації розумової діяльності належить проблемному навчанню, яке дає змогу залучити до роботи весь клас, примушує кожного учня інтенсивно думати, шукати і знаходити, внаслідок чого знання набувають не механічно, а свідомо.

Активність пізнавальної діяльності дітей значно підвищиться, посилиться їх інтерес до вивчення предмета, якщо до змісту навчального матеріалу включити цікаві факти. Уривки з науково-популярної літератури використовують для підтвердження та конкретизації виучуваного матеріалу не тільки в процесі викладу навчального матеріалу, але й перед поясненням нової теми для того, щоб влучним виразом або барвистим описом виділити головне,

активізувати думку дітей, зацікавити їх, наприклад, розповідаючи дітям про проростання насіння, вчитель може зачитати уривок з повісті "Чорне море", в якій описано, як набубнявілий горох розірвав пароплав. Ознайомившись з явищем набубнявіння насіння, учні розуміють, чому горох розірвав пароплав: насіння, потрапивши в воду, вбирає її в себе і збільшується в об'ємі. При цьому воно розриває будь-які перепони, що заважають збільшенню його в об'ємі. Для життя рослини явище набубнявіння має велике значення, бо сприяє проростанню насіння [3].

Важливе значення має знання вчителем тих інтегральних умов, що забезпечують успішне формування пізнавальної активності школярів у будь-якій сфері діяльності особистості. Педагогічними дослідженнями встановлено такі умови успішності формування пізнавальної активності:

- позитивне ставлення учнів до діяльності, що досягається стимулюванням у них загальних мотивів;

- оволодіння школярами уміннями пізнавальної діяльності, що ефективно реалізується в умовах навчально-пізнавальної діяльності для використання інтелектуальних дій в різній сфері;

- кваліфікована організація спілкування школярів [1].

Мета кожного мудрого вчителя – допомагати дітям у їхньому особистісному становленні, підтримувати навіть найменше просування на цьому шляху, пробудити інтерес до знань, навчати кожного вчити, всилити впевненість свої сили.

Ефективність навчання за концепцією особистісно-орієнтованого навчання визначається не обсягом знань, умінь, та навичок, які набула дитина, а участю самої дитини у здобутті цих знань, умінь та навичок. Найскладніше в роботі вчителя - створити комфортну для кожної дитини атмосферу, щоб навчальна діяльність позбулась негативної психічної напруги, і перетворилася у радісний, цікавий, натхнений процес.

І нехай навчання для дітей відбувається за такою формою: хочу - можу - умію.

Список інформаційних джерел

1. Білоусова Н. В. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках природознавства засобами нестандартних уроків / Н. В. Білоусова, І. В. Ходосенко, О. П. Долгорук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – Єіжин, 2017. - № 3. - С. 163-166.

2. Граматик Н.В. Деякі аспекти проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства Н. В. Граматик // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2014. - Вип. 122. - С. 63-66.

3. Поліщук Н. А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом / Н. А. Поліщук // Педагогічний пошук. - 2017. - № 2. - С. 17–21.

ПРОБЛЕМНІ ЗАВДАННЯ УРОКУ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

*Ядчишина Діана Сергіївна
студентка 23 пі групи
факультету педагогіки та психології
НПУ імені М.П. Драгоманова, м. Київ,
ел.адреса: 19fpp.d.yadchyshyna@std.npu.edu.ua*

*Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Тесленко Тетяна Василівна*

Сучасний зміст навчання потребує вдосконалення метода і форм організації навчального процесу. Ідеї, закладені в нових програмах,

передбачають активізацію розумової діяльності учнів, розвиток їхньої самостійності, творчих здібностей.

Глибокому, активному засвоєнню матеріалу школярами сприяє проблемне навчання. За його умови можна забезпечити розвиток комунікативних умінь молодших школярів на уроках мови.

Проблемному методу навчання вчені дали обґрунтування: соціологічне (потрібні люди, здатні творчо мислити, розв'язувати певні проблеми, завдання), гносеологічне (нові знання завжди здобувались як результат пошуку), психологічне (знання сприймаються гостро, усвідомлено, добре засвоюються, коли діти розуміють їх необхідність), педагогічне (проблемне навчання забезпечує активізацію уваги, розумової діяльності учня, сприяє розвиткові пізнавальних інтересів та самостійності у процесі навчання).

Користуючись методом проблемного навчання, вчитель насамперед створює проблемну ситуацію, чітко формулює перед учнями проблему (або проблемне завдання) і керує її розв'язанням: пошуками та знаходженням шляхів "дослідження", самим процесом вирішення проблеми, практичною перевіркою правильності зроблених висновків, процесом систематизації, закріплення набутих знань. Евристична функція виявляється в активізації допитливості учнів, створенні проблемної ситуації під час навчання, "провокуванні" пошуку її розв'язання [3].

Вступаючи в контакт з класом, учитель настраює його на доцільний емоційний лад, а клас надихає вчителя, емоційно стимулює своєю захопленістю, інтересом до думок, що викладаються, а також виконуваних видів робіт.

Проблемна ситуація на уроці в 1-4 класах - це постановка перед учнями певного пізнавального завдання, яке містить у собі суперечність, викликає дискусію, спонукає до роздумів, пошуків і висновків. Воно викликає інтерес, і діти роблять спробу його розв'язати, але виявляють недостатність своїх знань та досвіду. Таким чином, учні зіткнулися з труднощами, для

подолання яких слід оволодіти новими для них знаннями. Спонування необхідності одержати знання, відшукування потрібних відомостей, без яких не обійтися у розв'язанні проблемного завдання, маленькі "дослідники" приступають до аналізу проблемної ситуації і пошуку способів її розв'язання [4].

Потреба нових знань активізує дітей, мобілізує їх на самостійне мислення, спонукає до активного розумового зусилля: «Початковим моментом мислительного процесу, як правило, є проблемна ситуація.

Мислити людина починає, коли в неї виникає потреба щось розглянути. Мислення починається з проблеми або запитання, подиву або здивування, з суперечності. Цією проблемною ситуацією визначається залучення особистості до мислительного процесу."

Пізнавальне проблемне завдання - це загально-дидактичний засіб організації педагогічного процесу. Проблемну ситуацію вчитель створює їм навмисне, з конкретною метою - активізувати увагу учнів, примусити їх задуматись над поставленим запитанням. Основою проблемної ситуації є суперечність між тим рівнем знань, якого досягли учні, і тим, який необхідний для розв'язання певного завдання. Поставлене запитання передбачає різні варіанти відповідей. Треба знайти серед них правильну. Це і є рушійна сила педагогічного процесу.

Учні мають здобути нові знання, розвинути нову (для них) думку, користуючись наявним досвідом і новим джерелом знань (підручник, таблиця, текст з дібраними вчителем мовними фактами). У процесі аналізу, пошуків учні помічають зв'язок, виявляють залежність фактів, умов, знаходять спільне й відмінне, групують, класифікують мовні явища на спільній основі і відмежовують їх за відмінностями [1].

Отже, проблемні завдання спрямовують учнів на пошуки певних висновків на основі відомого, перегрупування наявних знань, умінь, навичок.

Проблемне запитання вчитель може розгалузити, щоб допомогти учням виявити різні грані його розв'язання, зіставити різні варіанти відповідей, довести правильність своєї думки.

Знання, набуті в умовах розв'язання проблемної ситуації, власними зусиллями, розумом, легко й свідомо засвоюються, запам'ятовуються глибше й міцніше, ніж ті, що їх діти одержують інформаційним методом, і стають ніби переконаннями самого учня.

Суперечка на уроці виникає не задля самої суперечки, а для того, щоб діти знайшли істину, переконання у своїй правоті або відмовились від помилкових попередніх тверджень.

Самостійність тут виявляється в умінні сформулювати свою думку, розкрити власний погляд й аргументувати його, зіставити з нашими думками, висновками, або іншому разі й відмовитись від своїх думок, переглянути свої твердження, якщо вони виявились неправильними.

Одним із найдоцільніших прийомів створення проблемних ситуацій для організації пізнавально-ділового спілкування молодших школярів під час спільної діяльності в навчальному процесі є постановка дослідницьких завдань. Так ми ставимо учнів у позицію маленьких винахідників, дослідників, що самостійно здобувають, доводять висунуті гіпотези, положення, спілкуючись між собою та з учителем.

Проблемні завдання можуть бути спрямовані на вивчення, засвоєння нового матеріалу або на опанування нових способів набуття знань. Треба навчити учнів таких прийомів розумової праці, які змусять їх користуватися своїми знаннями і найкоротшим шляхом вестимуть до поставленої мети.

Постановка проблемного завдання і пошуки його розв'язання дадуть учням цінні додаткові орієнтири, що допоможуть їм користуватися загальним правилом з підручника.

Уроки з елементами гри, казковості, подорожі, з проблемно-пошуковими ситуаціями на етапі засвоєння нових знань чи застосування їх

на практиці дають змогу дітям працювати зацікавлено, активно. Треба обов'язково дати їм можливість відчувати цю радість творчості, відкриття, перемоги, навчити радіти успіхам своїх однокласників. Однокласники можуть поплескати в долоні винахідникові чи групі дітей, які першими розв'язали складне завдання, можна одному чи декільком переможцям потиснути руку, похвалити їх як учителеві, так і однокласникам. Відомо, що разом пережита радість швидко зближає дітей, навіть тих, які раніше конфліктували [2].

Для організації радісних переживань на уроці є багато можливостей: зраділи, що самостійно відкрили нове шляхом дослідження, дізналися, що сьогодні в їхньому житті вже тисячний урок; прийшов до класу після довгої хвороби учень і зовсім не відстав, однокласники допомагали йому. Ця радість всіляко підтримується вчителем і всіма учнями в класі.

Треба також навчити учнів співчувати невдачам, допомагати один одному досягти успіху у навчанні. Ось, наприклад, на етапі засвоєння нового матеріалу одні учні в результаті пошукової діяльності "відкрили" правило, пояснили самостійно або з допомогою вчителя іншим новий матеріал і перейшли до виконання тренувальних вправ, але кілька учнів ніяк не можуть зрозуміти новий матеріал, а тому ще не можуть застосувати його на практиці в процесі виконання вправ. Тоді вчитель запитує: "Хто може пояснити Олені?" Часто ті учні, які самостійно "відкрили" правило, сідають поруч із Оленою і пояснюють. І нерідко таке пояснення допомагає. У дітей своя логіка. Іноді їм легше зрозуміти, що і чому не зрозуміле їхньому товаришеві. Постійно застосовуючи такий спосіб, привчаємо учнів до того, щоб турбота про засвоєння нового матеріалу кожним учнем не була справою тільки вчителя.

Дуже важливо на етапі набуття знань на практиці на уроках мови і читання давати інтелектуальні завдання, які треба виконати разом, чи двом учням, які сидять за однією партою, чи груп учнів по рядах. Під час

виконання групових завдань не вчитель керує роботою учнів, а самі діти вчать одне одного, обмінюються інформацією, залучають усіх до роботи. Залучення дитини до спільної роботи з ровесниками допомагає їй відчутти зрозуміти не на словах, а на ділі необхідність дотримуватися загальноприйнятих норм і правил взаємодії, привчає підпорядковувати особисті цілі й бажання спільній справі. Групова діяльність дітей поступово привчає поважати товаришів, перейматися їхніми успіхами, невдачами, усвідомлювати значення особистої участі в колективній праці. Під час виконання групових завдань в учня з'являється потреба поділитися з іншими задумами, досвідом, умінням, а це розвиває комунікативні вміння учнів у процесі роботи. Переживання успіху чи невдач зближує дітей, згуртовує навколо спільної мети.

Колективна діяльність підсилює властиву дітям потребу контактувати з ровесниками, симпатизувати їм, що підвищує критичне ставлення до себе, формулює адекватну самооцінку. Парна та групова форми роботи сприяють виникненню емоційного тепла в стосунках з однокласниками, народженню в учнів здатності співчувати їхнім радощам та невдачам, як своїм власним.

Список інформаційних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології (навчальний посібник) / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За заг.ред. Л.І. Даниленко, Е.Ф. Паламарчук. – К.: Логос, 2004. – 220 с.
3. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності школярів. – К.: Радянська школа, 1982.
4. Хименець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі. – Ужгород 2008. – 344 с.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ
XXI СТОЛІТТЯ**